

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

C. S. ANDRESEN
MIN SINDS-SYGDOM
I AARET 1783

udgivet af

VILHELM MAAR

E. J. BRILLS FORLAG OG TRYKKERI
LEIDEN — 1925

MIN SINDS-SYGDOM I AARET 1783

C. S. ANDRESEN

MIN SINDS-SYGDOM
I AARET 1783

udgivet af

VILHELM MAAR

E. J. BRILLS FORLAG OG TRYKKERI
LEIDEN — 1925

DEN beretning om en ung mands sindssygdом, forfattet af ham selv omtrent 17 aar efter hans helbredelse, som her udgives, har allerede før været trykt, nemlig 1801 i maanedsskriftet *Iris og Hebe*¹⁾. Da den er vanskelig tilgængelig og i mere end een henseende af interesse, optrykkes den her som en selvstændig lille bog.

Ved bogstavering og tegnsætning er intet ændret, kun er et par utvivlsomme trykfejl rettede. I indledningen har jeg meddelt det vigtigste af, hvad jeg har været i stand til at finde om forfatteren og hans slægt. Indledningen er derved blevet noget lang; men da mange af de paagældende oplysninger er nye, har de deres berettigelse. Noterne er anbragte bag i bogen for ikke hvert øjeblik at paatvinge læseren oplysninger, han maaske sletikke ønsker. Om ganske faa personer har det ikke været mig muligt at finde noget. Jeg vil i disse tilfælde være glad for enhver oplysning, læseren vil give mig.

Alle de mange, der saa venlig har ydet mig deres bistand, naar jeg søgte hjælp hos dem, beder jeg herved modtage min bedste tak. Til en enkelt mand staar jeg i gæld mere end til nogen anden. Overlæge M. K. ZAHRTMANN, hvis viden indenfor

1) *Iris og Hebe*. Kjøbenhavn 1801. III. S. 193—253. — Ifølge ERSLEW: *Forfatter-Lexicon*. I. Kjøbenhavn 1843, s. 19 „ogsaa særskilt aftrykt”.

Bornholms personalhistorie er uovertruffen, har ofte ledet mig paa spor og har ofte meddelt mig oplysninger, jeg uden hans hjælp ikke selv vilde have været i stand til at forskaaffe mig. Jeg bringer herved overlæge ZAHRTMANN min oprigtigste tak.

VILHELM MAAR.

13, Store Kannikestræde
København
31 August 1924.

CHRIŒTIAN ANDRESEN fødtes omkring 1721 som søn af gaardmand ANDERS LAURITZEN og hans hustru MAREN CHRISTENSDATTER i Munkebjergby, c. 10 km. nord for Sorø. Han maa have hørt til de ældste af børnene, ti den s. 41 omtalte Oluf Andersen Borrebye, der fødtes 1737, var nummer 11. Af andre brødre kendes Chr. A. Lauritz Andersen, raadmand i Slagelse, og Jens Biering Andresen, der en tid var godsbestyrer ved Egholm og Krabbesholm og fra 1768 til sin død (før 18/8) 1786 var proviantforvalter paa Christiansø, og hvis enke Lovisa i 1792 ejede Siegaard i Aaker sogn paa Bornholm.

Muligvis er Christian Andresen begyndt som skriverdreng hos amtmand, kammerherre V. Bierregaard paa det nærliggende Antvorskov; i hvert fald har han været fuldmægtig hos denne. Han var kammersekretær, da han 20/2 1753 udnævntes til amtsforvalter, ridefoged, ammunitions- og materialforvalter paa Bornholm. Den 11. maj samme aar ankom han til Rønne i følge med stiftamtmand Holger Scheel. Fire aar efter, 22/7 1757, blev han generalauditør og regimentskvartermester, og endelig adjungeredes han (jfr. res. 7/11 1774) 13/3 1775 amtmand Johan Christian Urne med sukcessionsret. Han døde, før Urne, 15/3 1777 i Rønne¹⁾.

1) J. BLOCH: *Stiftamtmand og Amtmand i Kongeriget Danmark og Island 1660—1848*. Kjøbenhavn 1895. S. 48.

HENRY BRUUN: *Danmarks Amtsforvaltere 1660—1848*. Kjøbenhavn 1919. S. 23 (særtryk af *Personalthist. Tidsskr.* VII r. 4 bd. I. h.).

Allerede syv maaneder efter sin ankomst til Bornholm, 12/12 1753, havde amtsforvalter Christian Andresen ægtet den knap femtenaarige MICHELLA OTTILIA SCHROEDER¹⁾). Hun var datter af Andresens forgænger i embedet, kancelliraad CHRISTOPHER SCHROEDER²⁾, som var død samme aar (begr. 18/1), og hans hustru CATHARINA WEST, født 1718, død 1796 (begr. 23/1 i Rønne), en datter af kommandant og amtmand, generalmajor Niels West og hans første hustru Michella Ottilia, født Klein³⁾).

Christian Andresen havde i sit ægteskab ialt haft 15 børn. Da han døde i 1777, levede der 10. Hans enke og dennes moder blev boende sammen i Rønne, til sidstnævnte i 1796 døde, 77 eller maaske 78 aar gammel. Andresens enke solgte 11/12 1801 sin gaard i Rønne (se note til s. 23). Sine sidste aar tilbragte hun hos sin søn Christian i Nørre Lyndelse præstegaard paa Fyn, hvor hun døde i en alder af 84 aar, 7/10 1823.

Forfatteren til det her optrykte skrift var den næstældste af de ti børn, der levede, da hans fader døde.

CRISTOPHER SCHROEDER ANDRESEN fødtes i Rønne 3/4 1760. Han gik først i sin fødebysskole; men da denne ikke havde dimissionsret, blev han sat i skole i Helsingør, hvorfra han dimitteredes til universitetet i 1775. Han var

1) Bryllupsdigt af O. A. (brudgommens broder Olu-Andersen Borrebye; note til s. 41). Eksemplar i Unif. versitetsbiblioteket.

2) Familien Schroeders stamtavle, der gaar tilbage til første halvdel af 17de aarh., findes i GIESSING: *Jubel-Lærere*. II 1. Kiøbenhavn 1781. Tavle I til s. 234.

3) J. BLOCH: *op cit.* s. 47.

H. W. HARBOU i: *Dansk biografisk Lexikon*. XVIII. S. 435—36.

da 15 aar gammel. Til privatpræceptor valgte han astronomen professor Christian Horrebow¹). Den filosofiske prøve bestod Andresen 13/7 1776 med laud., og den 9/9 1779 tog han filologisk eksamen, ligeledes med laud. Fra 1781 til 86 var han alumne paa Valkendorfs Kollegium (se note til s. 3). Da hans ovenfor nævnte farbroder Jens Biering Andresen 21/7 1786 søgte om afsked som proviantforvalter paa Christiansø, søgte Andresen dette embede uden dog at faa det. Han tog endelig 23/4 1787 teologisk attestats med haud. illaud. To maaneder senere, 30/6, blev han magister i filologi, og 14/12, stadig samme aar, udnævntes han ved biskop Balles indflydelse til rektor ved Rønne skole. Han ejede uden tvivl sjældne evner som skolemand, og med ærlig overbevisning og stor udholdenhed gennemførte han, hvad han havde foresat sig: at gøre Rønne skole til en udelukkende lærd skole, og at hæve den til ligeberettigelse med landets andre lærde skoler med indstillingsret til universitetet. Han naaede begge disse sine to maal, og skønt han i elleve aar var ene om undervisningen, fandt han endda tid og midler til at faa skolen flyttet til en anden og bedre bygning. Ensidig og selvtilfreds har rektor Andresen været. Alligevel har han i kraft af sin udprægede humanitet, sin flid, sin ubestridelige dygtighed og den alvor, hvormed han omfattede sin gærning, fyldt sin plads fortræffelig og haft blivende betydning for den højere undervisning paa Bornholm, selvom ogsaa det træ, han havde plantet og plejet, mistede alle

1) *Kjøbenhavns Universitets Matrikel*, udg. af S. Birket-Smith. III. København 1912. S. 339.

Horrebows søster var gift med Andresens farbroder Oluf Andersen Borrebye (se note om denne s. 41). Horrebow døde iøvrig allerede aaret efter, 19/9 1776.

sine blade, da han forlod det. Som titulær professor (28/2 1800) drog han 27/4 1806 til Vissenbjerg paa Fyn efter 18/10 1805 at være beskikket til sognepræst dér, og en forordning af 12/12 1806 ophævede Rønne lærde skole. I Vissenbjerg blev Andresen henimod fjorten aar, vistnok stille og fredelige aar. Saa 5/1 1820 beskikkedes han til sognepræst i Kerteminde og Drigstrup. Men her var hans fred forbi. Han udvikledes i heftige og pinlige stridigheder med de „vakte” paa egnen, dem han sagtens hverken evnede eller ønskede at møde med sympati. At han dog trods alt bevarede sin klassiske aandsøverlegenhed og harmoni, kan maaske slutes deraf, at amtsprovst Lütken stadig kunde karakterisere ham som „en lærd, yndet og højst godmodig lærer”.

Professor, sognepræst C. S. Andresen døde i Kerteminde 18/5 1832. Distriktskirurg K. G. Har-der angav som dødsaarsag „Nervefeber og Brysttilfælde”. Begravelsen fandt sted d. 23de. Graven findes endnu paa Kerteminde kirkegaard (E. 81); men der er intet mindesmærke paa den; og der har næppe tidligere været det.

Foruden beretningen om sin sindssygdом — efter øjeblikkets terminologi „en typisk manio-depressiv psykose” (overlæge H. Helweg) — har Andresen offentliggjort en del mindre arbejder af forskelligartet indhold, men af ringe interesse. Oplysninger om disse findes hos Nyerup & Kraft og hos Erslew (se s. XIII).

I en alder af 29 aar havde Andresen 16/9 1789 i Rønne ægtet den jevnaldrende LOUISE CATHARINA NANSEN, datter af oberstløjtnant og kommandant paa Bornholm HANS MICHELSEN NANSEN og LOUISE VON BERBANDT¹⁾. Hun døde

1) JUL. BIDSTRUP: *Stamtavler over de bornholmske*

i Kerteminde aaret efter sin mand af „Bryst sygdom og Alderdoms Svagthed” 30/7 1833 (begr. 3/8).

Andresens og hans hustrus eneste barn, MICHELLA OTTILIA ANDRESEN, døbt i Rønne 7/7 1801, blev 25/1 1828 gift med købmand i Kerteminde LARS LARSEN, der var født 5/4 1792 i samme by som søn af forvalter paa Lundsgaard (lige udenfor Kerteminde) HANS LARSEN og hustru CECILIE (BORGER) CLAUSEN (eller CECILIE PEDERSDATTER BORCH)¹⁾. Købmand Larsen døde i Kerteminde 4/8 1852. Hans enke overlevede ham i 23 aar og døde 15/3 1875 i huset hos sin yngste søn, den nedenfor nævnte slotsgartner paa Fredensborg Slot. Hun blev begravet 22/3 paa Asminderød kirkegaard.

I sit ægteskab var hun moder til følgende børn, der alle døde ugifte:

HANS NANSEN LARSEN, født i Kerteminde 8/11 1828, døbt 27/4 1829, død 19/5 1908 i Fredensborg og begravet 25/5 paa Asminderød kirkegaard. Han var cand. phil. og havde i en aarrække været journalist ved Berlingske Tidende og Højres generalkorrespondent.

CHRISTOPHER SCHROEDER LARSEN, født i Kerteminde 21/7 1830, døbt 13/9 s. aa., død 10/5 1833 („Nerve Feber”) og begravet 14/5 i Kerteminde.

LOUISE CECILIE LARSEN, født i Kerteminde 3/7

Familier Müller, Madvig og Sode. Kjøbenhavn 1884. S. 9.

LOUIS BOBÉ: *Borgmester Hans Nansens Efterslægt i: Personalhist. Tidsskr.* III r., 1 bd., 1892, s. 14—15.

1) Om familien Larsen se: J. C. L. LENGNICK: *Stamtavle over Familien Larsen.* Kjøbenhavn 1863. De deri meddelte oplysninger er ovenfor supplerede med kirkebøger og ministerialbøger for Kerteminde, Fredensborg og Asminderød.

1832, døbt 19/8, død 21/1 1833¹⁾ („Tand Feber og Brysttilfælde“) og begravet 25/1 i Kerteminde.

VIBEKKE ELISABETH LARSEN, født i Kerteminde 22/5 1834, døbt 9/9, død 24/7 1911 i Lyngby og begravet 30/7 paa Asminderød kirkegaard. Hun var lærerinde, men til tider udtalt sindssyg.

CHRISTOPHER SCHROEDER ANDRESEN LARSEN, født i Bogense 3/2 1836, død 26/9 1921 i Lyngby og begravet 1/10 paa Asminderød kirkegaard. Han havde før sin død taget sin afsked som slotsgartner ved Fredensborg Slot. —

Af Christopher Schroeder Andresens fem børnebørn blev kun de tre voksne. Ingen af dem giftede sig. En datter var udtalt og længe sindssyg, og mennesker, der har kendt hendes to brødre godt, mener, at ogsaa disse med rette vil kunne betegnes som sindssyge. Om disse tre søskendes sindssygdom har nogen forbindelse med de psykoser, deres bedstefader og oldemoder led af (se side 24 ff.), eller om den skyldes arv gennem deres fader fra familien Larsen, i hvilken sindssygdom ogsaa forekommer, eller om der endelig sletikke er grund til at regne med noget arveligt moment, er spørgsmaal, hvis besvarelse her ikke engang skal forsøges.

DE VIGTIGSTE TRYKTE KILDER TIL KUNDSKABEN OM CHRISTOPHER SCHROEDER ANDRESENS LIV.

CHRISTOPHER GIESSING: *Nye Samling af Danske, Norske og Islandske Jubel-Lærere*. II 1. Kjøbenhavn 1781. 4°. Tavle 1 overfor s. 234.

1) Ministerialbogen for Kerteminde (no. 2, bog B, fol. 39^v og 40^r) og Lengnick (s. 4) har som dødsdag 20/1; men kirkebogen har 21/1, og skifteprotokollen for Kerteminde 1832—52 har (fol. 3^v) udtrykkelig: „Mandag d. 21 Jan. Død denne Morgenstund“.

R. NYERUP og J. E. KRAFT: *Almindeligt Litteraturlæxicon*. Kjøbenhavn 1820. 4°. S. 17.

THOMAS HANSEN ERSLEW: *Almindeligt Forfatter-Læxicon*. I. Kjøbenhavn 1843. S. 19 og *Supplement*. I. Kjøbenhavn 1858. S. 31—32.

F. E. HUNDRUP: *Biographiske Efterretninger om de Candidater, som ved Kjøbenhavns Universitet have underkastet sig philologisk Embedsexamen*. Roskilde 1849 (skoleprogram). S. 19.

G. STRØM: *Efterretninger om Kjerteminde Præster, Rectorer og Hørere siden Reformationen*. I: *Samlinger til Fyens Historie og Topographie*. III. Odense 1865. S. 32—35.

S. V. WIBERG: *Personalhistoriske, statistiske og genealogiske Bidrag til en almindelig dansk Præstehistorie*. II. Odense 1870. S. 81.

M. K. ZAHRTMANN: *Rønne Latinskole 1512—1912*. I: *Bornholmske Samlinger*. VII. Rønne 1912. S. 82—88 (ogsaa som særtryk).

CHRISTOPHER SCHROEDER ANDRESENS SØSKENDE.

Da Andresens søskende omtales paa forskellige steder i hans beretning om sin sindssygdom, meddeles her under eet, hvad der kan oplyses om dem.

De ved faderens død i 1777 levende 10 børn var følgende:

MARIA ANDRESEN, døbt i Rønne 2/5 1755, blev 9/5 1776 forlovet og 26/5 1779 i Rønne gift med bergamtsassessor Gerhard Willumsen, som ifølge kgl. resolution af 17/5 1773 drev kulbrydning paa Bornholm for statens regning indtil 8/6 1776. Han var senere byskriver i Trondhjem. — GIESING: *l. c.* — ZAHRTMANN: skriftl. medd. — Rønne kirkebog.

CHRISTOPHER SCHROEDER ANDRESEN, født i

Rønne 3/4 1760, død i Kerteminde 18/5 1832, forfatteren af det her offentliggjorte skrift.

NIELS WEST ANDRESEN fødtes i Rønne 5/4 1761. Han blev 1776 kadet, var 1779—80 styrmand med skibet Ningo til Guineakysten, 1782—84 styrmand i det Østersøiske og Guineiske Handels-selskabs skibe, blev 19/8 1785 sekondløjtnant, 31/7 1790 premierløjtnant og var 1791—97 subaltern indrulleringsofficer i Molde. Han udnævntes 14/6 1799 til kaptejn løjtnant og var i 1801 næstkommanderende paa linjeskibet Holsten (slaget paa Reden 2/4). Aarsdagen derefter fik han erindrings-medailen. Han døde 19/11 1804. — TH. A. TOPSØE-JENSEN: *Personalhistoriske Oplysninger om Officerer af det danske Søofficerskorps*. Kjøbenhavn og Kristiania 1919. S. 9.

ANDREAS ANDRESEN fødtes i Rønne 7/7 1762. Giessing (*l. c.*) angiver i 1781, at han er jurist; men han synes ikke at have taget eksamen (han findes ikke i V. RICHTER: *Juridisk og statsvidenskabelig Stat.* Kjøbenhavn 1881) og maa ikke forveksles med sin fætter Andreas Biering Andresen, der fik juridisk eksamen i 1795 og døde 2 aar efter (RICHTER: *op cit.* S. 7 og RICHTER: *100 Aars Dødsfald (1791—1890)*. I. København 1901. S. 28). Andreas Andresen blev regimentskvartermester og auditør ved marinekorpset og fra 1/1 1803 (udn. 22/12 1802) amtsforvalter over Odense amt. Han udnævntes 24/6 1808 til virkelig justitsraad og afskedigedes 27/5 1824 i naade p. g. a. alder og svaghed. Han døde 4/12 1838 i Odense. Andresen havde 25/10 1799 ægtet Ulrikka Eleonora von der Osten, født i København 3/4 1780 og død 13/3 1811. De havde i deres ægteskab 3 ugifte døtre: 1. Michella Ottilia Andresen (f. 28/1 1801, d. 3/4 1856), en tid lektrice hos Caroline Amalie. 2. Marie Gerhardine Andresen (f. 18/11 1802, d. 7/5 1859). 3. Andrea Andresen (f. 7/7 1805,

d. 20/12 1888). Velholdte mindesmærker over forældre og døtre paa Odense kirkegaard. — HENRY BRUUN: *op. cit.* S. 31. — Gravstenene i Odense.

CATHARINA SOPHIA ANDRESEN, døbt i Rønne 29/9 1763, var før 1781 bleven gift med ejeren af Sellesborg, løjtnant Schiødtz og døde dér i 1811. Se noterne til s. 34. — GIESSING: *l. c.* — ZAHRTMANN: skriftl. medd. — Rønne kirkebog.

METTE MARGRETHE ANDRESEN, døbt i Rønne 22/4 1768, blev 13/7 1792 gift med Johan Christian Schousboe (1763—1818), auditor, inspektør ved Kornføringsmagasinet i København, overkrigskommissær, der var født i Rønne som søn af prokurator Hans Lerche Schousboe og Elsebet Margrethe Top. Hun døde 17/12 1852. Ægteskabet var barnløst. — ZAHRTMANN: skriftl. med. — Rønne kirkebog.

MICHELLA OTTILIA ANDRESEN, døbt i Rønne 12/12 1769, gift i juli 1795 med Eiler Hagerup, søn af dr. theol., stiftsprovst og sognepræst til domkirken i Trondhjem Christian Frederik Hagerup og hustru Anne Margrethe Cathrine Westermann. Eiler Hagerup var født i Skjærstad 27/7 1766, blev student fra Trondhjem skole 1784, teologisk kandidat 1787, kateket ved Holmens kirke i København 1789, residerende kapellan i Værdalen 1793 og sognepræst til Aure i Romsdalen 1808. Deres ægteskab var ulykkeligt, hvad der skal han været grunden til, at Hagerup drak. Ægtefællerne blev separerede 17/5 1809. Ved højesteretsdom af 30/10 1821 blev Hagerup dømt til at have sit embede forbrudt. Han var i sine sidste aar blind og døde 1/1 1826 paa Solbuegaard i Ørkedal. Hans hustru havde gjort bekendtskab med amtmand i Nordre Trondhjems amt Caspar Conrad Rafn (født 1763 i Viborg, død 15/8 1830 i Randers som etatsraad, raadmand og

herredsskriver 1)), hvem hun fulgte til Danmark i 1815. — JOHAN FREDRIK LAMPE: *Bergens Stifts Biskoper og Præster* (udg. af D. Thrap). I. Kristiania 1895. S. 117. — SOFUS ELVIUS: *Familien Hagerup i Danmark og Norge*. Kjøbenhavn 1902. S. 48—49. — Rønne kirkebog.

CRISTIAN ANDRESEN fødtes i Rønne 15/6 1773, blev student fra Rønne skole i 1792 og var den første student, hans broder dimitterede til universitetet. Han tog teologisk eksamen 5/7 1797 (laud.) og var fra 1798 hører ved Rønne skole, til han 18/5 1804 blev kaldet til sognepræst i Hylke. 1815 kom han til Munkebo og 1821 til Nørre Lyndelse. Han var gift med Elisabeth Charlotte Lorentzen (1787—1861) og døde i Nørre Lyndelse 22/1 1832. Fra hans børn nedstammer flere slægter med mange nulevende medlemmer (stamtavle i overlærer i Rønne Niels Juul Saksø's eje). Et jernkors paa hans grav i Nørre Lyndelse er solgt som gammelt jern. — WIBERG: *op cit.* II S. 338. — ZAHRTMANN: *op. cit.* S. 80 og 86—87.

HELENA CECILIA ANDRESEN, døbt 29/11 1774 i Rønne, blev 1796 gift med herredsfoged i Ø. og V. Han herreder Jesper Jespersen (1767—1829), der døde som justitiarius for landsoverretten i Viborg og konferensraad. Hun selv døde faa dage efter brylluppet. — G. KRINGELBACH i: *Dansk biografisk Lexikon*. VIII. S. 466. — HALFDAN JESPERSEN: *Stamtavle over den bornholmske Familie Jespersen*. Kjøbenhavn 1909. S. 28.

MARGRETHE ELEONORA ANDRESEN, døbt i Rønne 3/1 1777, levede 1787 hos sin moder i Rønne. Hun skal være død ugift. — Folketællingen 1787 (Rønne). — Overlærer Saksø's stamtavle.

1) C. C. Rafn var yngre broder til konferensraad, højesteretsassessor Christian Rafn, udgiverens oldefader.

Da generalauditør Andresen døde i 1777, var allerede 5 af hans børn døde (se s. 25). Om de fire af disse kan efter Rønne kirkebog oplyses:

CHRISTOPHER SCHROEDER ANDRESEN, døbt 24/10 1756, døde 6 uger gammel, blev begravet 8/12 1756.

BEATA WILHELMINA ANDRESEN, døbt 21/10 1757, blev, 1 aar og 9 dage gammel, begravet 31/10 1758.

BEATA WILHELMINA ANDRESEN blev døbt 6/4 1759.

WILHELM AUGUST ANDRESEN blev hjemmedøbt 28/7 1765.

End tænker jeg den Tid — og blot ved Tanken skielved' — (193)

Da Sygdom, Skræk og sort Melancholie

Og natlig Mulm sig om mit Hoved hvelved'

Med fæle Syn og Drømmes Phantasie.

Da Lynilds Pile for mit matte Øie knitted' —

Og Rædslers Torden for mit bange Øre lød —

Som Aspens Løv min svage Aand den zitted'

Og bad til Gud — kun — om en hastig Død. —

Den vigtigste Aarsag, der bestemmer mig til dette vanskelige, ja endog dristige Foretagende, at beskrive min egen Sinds-Sygdoms Historie, er: De forskjellige urigtige Domme jeg har hørt fælde over samme. Man har — endog selv paa mit Fødeland — troet, at det var Ungdoms Udsvævelser der havde givet Anledning til samme. Dette Rygtes ikke usandsynlige Anledning skal jeg ved Leilighed i Fortællingen selv anføre; 194
Urigtigheden af samme vil man erfare af det følgende, hvoraf man og vil lære, at tjenstfærdige, men uforsigtige og uforstandige Venner kunne foraarsage et ungt Menneske ligesaa megen Skade og Fortræd, som de bitterste Fiender. —

En anden Aarsag til min Sygdom har jeg hørt skulde være: at jeg i nogle Aar havde spillet Fruentimmer-Roller paa et privat Theater; Man troede derved mine Nerver saa yderlig svækkede, at jeg derved var falden i en heftig Sinds-Sygdom. Denne Formodning er ogsaa aldeles ugrundet. — I al den Tid jeg agerede Fruentimmer-Roller, var det bestandig Souberette-Roller, hvilke jeg spillede med den Munterhed, Fyrighed og Hurtighed, der udgiøre det væsentlige af min Karakter. At disse Roller spillede *con amore*, skulde svække Nerverne,

er aldeles usandsynligt. Kun eengang prøvede jeg en tragisk Rolle, som aldeles ikke vilde lykkes for mig; thi da jeg som Sulima, saae min Selim knæle for mig, brast jeg i en høi Latter, og blev derved erklæret ligesaa uværdig som uskikket til den tragiske Kothurne.

Den sande Aarsag til min Sygdom vil best skjønnes af Fortællingen selv, hvis Sandruhed mange endnu levende Venner med mig kunde bevidne. — Min ypperlige Hukommelseskraft gjør mig det muligt, at erindre alting paa det nøiagtigste. Besynderligt nok, i Førstningen kunde jeg intet samle, og det varede længe inden jeg uden Angest og Uroe kunde tænke paa denne min 195 sørgelige Forfatning, indtil jeg først efter nogle Aars Forløb kunde have Koldsindighed nok til at samle og opskrive de enkelte Efterretninger, som jeg med Vished kunne erindre. —

MIN SINDS-SYGDOM I AARET 1783,

AF

C. S. ANDRESEN.

Aldrig uden den inderligste Taknemlighed til det guddommelige Forsyn kan jeg tænke paa en heftig Sinds-Sygdом, forenet med Legems Svaghed, hvoraf jeg i Aaret 1783 blev angreben. Jeg var den gang 23 Aar gammel, i min Ungdoms blomstrende Kraft, havde hele Vinteren i forvejen nydt en uafbrudt Sundhed, ført et ordentlig Liv, for det meeste tilbragt i Omgang med en elskværdig Familie, hvor den huuslige Lyksalighed baade var kjendt og nydt; heri tog jeg saa inderlig Deel, at jeg neppe en eneste gang den heele Vinter var paa Komødie eller noget offentligt Bal. Min kjæreste Lyst og Tidsfordriv var Musiken, hvilken jeg fra mit 13de Aar havde elsket og dyrket, mangan en glad Aften gleed hen ved samme baade i private og offentlige Selskaber, efterat Dagen for det meeste var tilbragt med Informationer, hvoraf saavel som af nogle Stipendia jeg havde mit gode Udkomme; thi min Levemaade var simpel og tarvelig — min Drik Vand eller 196 Melk; endnu havde jeg i min heele Livstid ikke smagt Brændeviin og saare sielden Viin, undtagen

i et godt Selskab. — Min Sovetid var fra Kl. 11 til Kl. 7, og neppe 2 gange den heele Vinter var derfra skeedt Undtagelse, Kortspil brugde jeg stundom til Tidsfordriv, meget lavt, næsten altid hældig, men uden mindste Lidenskab; i min første Ungdom havde jeg mættet min Begjerlighed til denne tankeløse Tidsfordriv og havde herved fattet en slags Ligegyldighed for samme. — Min Karakter var sagtmodig, blid; jeg elskede inderlig mange retskafne Venner og Bekjendtere, og var hjertelig elsket af dem igjen, og havde ikke en eneste Uven eller Fjende, i det mindste ej med mit Vidende — Jeg havde kjendt mange daarlige, men faa onde Mennesker, de sidstes Omgang havde jeg saavidt muligt afholdt mig fra, de førstes Omgang kan vorde lærerig; naar man har Forstand nok, til ej at henrives af deres Exempel. — Overalt loe mit Hjerte meer end græd ved de menneskelige Daarligheder, hvori jeg og stundom tog Deel, for at være Selskab liig, dog saa liden, at jeg endog i dette Øjeblik, i Fornuftens sindige Alder, ikke har Aarsag at fortryde det. —

Under saadanne Omstændigheder var jeg glad, munter og fri som er Fugl. Mine Sinds og Legems
 197 Kræfter vare i den bedste Forfatning, jeg havde mit Udkomme og ikke slemme Udsigter for Fremtiden. Jeg følte Foraarets Glæde og Yndighed saavidt den i Hovedstaden kan nydes, og for endnu mere at tage Deel i samme, rejste jeg den 10 Maj 1783 til en Ungdoms Ven og Lærer, hvor jeg smagte Landlivets uskyldige Glæder, som

jeg i nogle Aar med Længsel havde savnet. — Efter nogle Dage tilbragte i glad Erindring af mit Ungdoms Liv, ilede jeg tilbage. — Løverdagen den 17 Maj stod jeg frisk og munter op Kl. 6, og reiste fra Rørvig, — hvor jeg mødte en Veninde fra Kiøbenhavn, der var i det Huus, hvor jeg havde Information. — Vi aftalte at leje en Vogn til Kjøbenhavn, og haabede inden Aften at ankomme dertil. — Vor Rejse over Vandet var hastig og lykkelig — Men det tegnede til en overmaade varm Dag — Allerede nogle Dage i forvejen havde Heeden og Tørken været stærk og langvarig, hvorved Vejen igjennem Frideriksværks yndige, men sandige, Egne var overmaade qvælende. I nærmeste Landsby ved Færgen lejede vi en Bonde-Vogn til Frideriksborg. Omtrent Kl. 9 afrejste vi. Heden blev meer og meer brændende, Solen stak af og til ret utaalelig, paa Hovedet havde jeg en sort Hat, hvorunder jeg sveedte overordentlig — Vi ilede fremad for at komme til Byen inden Aften, og om jeg husker ret, var jeg ej af Vognen før ved Frideriksborg. En tyk Skye af Støv omringede os bestandig, og tilsidst 198 henfaldt jeg til en følesløs Slummer lig en Søvn, der dog jevnlig blev afbrudt ved det umagelige Sæde og Vognens Stød — Og nu var det sørgelige Øjeblik, at jeg saae mig min Forstand berøvet, hvilket jeg følte, efter at være stegen af Vognen. Min Rejsecompagnon var den første, der bemærkede det, ved at skue en rædselsfuld Vildhed, der brændte i mine Øjen. Min Tilstand var en Overgang fra en saa total Afsindighed, at jeg i Ordets egentlige Forstand løb op ad Væg-

gene, til en overordentlig Lystighed og Overgivenhed, der snart afvexlede med smertelig Bedrøvelse, naar jeg følte ved et Udbrud af min Forstand, at jeg skulde miste denne Skaberen herligste Gave — jeg græd — jeg bad til Gud — men vildt, usammenhængende, indtil en fuldkommen Afsindighed satte mig i en gandske følesløs, men mere lykkelig, Tilstand. Enhver kan let forestille sig den Forlegenhed og Bekymring, hvori min ædle Veninde maatte befinde sig. Hun var altfor veltænkende til at ville forlade sin ulykkelige Ven i et fremmed Vertshuus. De voldsomme Angreb af Sygdommen havde opholdt os til Kl. 9. — Vi rullede afsted med en Vognmandskarl, der lod Hestene løbe af alle Kræfter, og haabede at naae Nørreport inden Kl. 12 — Aftenens Kiølning syntes noget at forfriske mig, dog afvexlede Afsindighed med Bevidsthed. Endelig ankom vi til Nørreport midt om Natten, 199 men for sildig, uagtet vi havde jaget af alle Kræfter. Sommer-Natten var mild og lidt kjølig — Vi indhyllede os i vore Rejse-Klæder, og lejrede os i et Skuur, hvori Accise-Betjenterne og Visitererne pleje at sidde, og saavidt jeg kan erindre eller skjønne, følte jeg hverken til Kulde eller nogen slags Forkjølelse, men befandt mig i en slags søvnesløs Dorskhed. — Omsider aabnedes Portene, og efter en kort men dog langvarig Nat slap vi ind i Byen. Vi steg af ved det almindelige Hospital i Sølvgaden, hos sal. Revisor Krügers Enke, hvor jeg læste for Hr. Halkiærs Børn fra Tranqvebar, der hos hende vare i Kost. — Denne ædle Kone, i hvis Huus jeg tilbragde

saa mange glade og uskyldige Timer, lod mig strax bringe til Sengs, og behandlede mig med moderlig Ømhed og Opmærksomhed. — Jeg blev strax aareladt, og første gang i mit Liv saae jeg mit Blod rinde inod min Villie; men ved mild og venlig Behandling var jeg let at overtale. Ved Aareladningen fandt jeg mig lettet, og faldt siden i en Søvn, der syntes at skienke mig nye Kræfter, dog var jeg vild, talte med stærk og heftig Deklamation. Da man frygtede, og forudsaae, at Sygdommen vilde blive langvarig, besluttede man efter fælleds Overlæg at sende mig til Frideriks Hospital, hvorhen jeg kjørte i en Karet Søndagen den 18 Maj henimod Aften. —

Jeg tilbragde Aftenen i Selskab med tvende 200 Medici af mine Bekiendtere ved Navn Smith og Mathiesen, der den gang laae paa Hospitalet. Jeg var overordentlig munter og lystig, spiste til Aften med god Appetit og gik til mit Kammer Kl. 10, for ret at forfriske mig med en rolig Søvn, hvortil jeg følte Kald og Trang. Smith, der bestandig frygtede et nyt Udbrud af Sygdommen, gav mig et tempererende Pulver og tilbød sig at ville vaage hos mig om Natten, da han paa ingen Maade hovede den overordentlige Munterhed og Fyrighed, hvormed jeg talte. Jeg afslog hans Tilbud, som jeg troede unødvendigt, han forlod mig derfor, efter at have anmodet Vaagekonen om at have et opmærksomt Øje paa mig, og i paakommende Tilfælde at hente ham. Min Siel længtes efter at være allene med sig selv. Med Møje overtalte jeg Vaage-Konen til at slukke Lyset og forlade mig, da jeg forsikrede hende,

at det var mig umuligt at falde i Søvn, saalænge nogen var nærværende. Endelig opfyldte hun mit inderlige Ønske — Og nu omringede Nattens Mørke og højtidelige Stilhed mig — Min matte Aand følte Trang til at udøse sin Bekymring for sin gode Skaber, følte Trang til at forberede sig til den haarde Kamp, der forestod den. — Jeg tiltalte mig selv: — Første gang i dit Liv har du nu fristet den tunge Skiebne, at see dig din
 201 Forstand berøvet, og sværme om som en rasende Afsindig. — O! har du da ei misbrugt denne din Skabers dyrebareste Gave til at fornærme eller krænke dine Medmennesker? Eller har du maaskee ei benyttet denne dyrebare Gave saa godt, saa viselig som du burde? saa at du ved at berøves samme skal lære at erkjende og paaskjønne dens Værd. — Jeg blev forbauset ved denne Tanke — Jeg eftertænkte mit Liv og mine Handlinger, og gik i Rette med mig selv, som for en alvidende Guds Domstoel. — Og lovet være Gud! der gav mig Kraft og Frimodighed til saaledes at tiltale sig: „Algode Fader og Herre! med bange Undseelse og Frygt tilstaaer jeg for dig — Du Alvidende! — at Ungdoms Letsindighed, Ubetænksomhed og Uerfarenhed ofte — ja alt for ofte — har forført mig til ei at bruge de ypperlige Sinds Kræfter, som du betroede mig, saa vel og saa viselig, som jeg burde, og at jeg ei haver aagret med det Pund, som du overantvordede mig, saa flittig som jeg kunde. Men i det jeg med rødmende Skamfuldhed og Fortrydelse oprigtig tilstaaer min Ungdoms Skrøbelighed, saa vidner mit Hierte og min Samvit-

tighed, at jeg aldrig forsætlig haver syndet imod dig o Herre! — At jeg aldrig forsætlig haver krænket eller fornærmet mine Brødre, men ret inderlig frydet mig ved, efter Evne og bedste Overbeviisning, at udøve den Kierlighed, som Jesus Christus haver lært os. O! derfor skal jeg med sand Frimodighed — skiønt med den inderligste Bedrøvelse — tilbagegive den dyrebare Gave, som din faderlige Godhed betroede mig, naar dette er din vise Villie — Skiænk fremdeles din bekymrede — din lidende — din angestfulde Skabning Trøst, Haab og Frimodighed! — Lad din faderlige Godhed og Beskiærmelse omringe dit uskyldige vildfarende Barn, og afvend i Naade, at det ei i Sygdommens rasende Ubevidsthed skulde synde imod dig! — Til din guddommelige Naade og Barmhiertighed anbefaler jeg min udødelige Aand — din faderlige Villie skee!” — 202

Efter denne inderlige Bøn til Gud følte jeg mit Hjerte lettet. Jeg havde Fred med Gud, Fred med min Samvittighed. Glad og rolig sank jeg i Søvnens blide Arme, for igjen at opstaae til det skrækkeligste Raserie. I Morgenstunden opvaagnede jeg ganske forvildet, sprang op af Sengen, løb rundt i Kammeret, fantaserede om Jordskielv, Ildebrand og Forskrekkelser. Min trofaste Ven Smidt søgte at berolige mig med fornuftige Forestillinger, men jeg ledte ham til Vinduet, viste ham Horizontens Rødme, som et Forvarsel om den forestaaende Ødelæggelse, betydede ham, at samme Skiebne forestod Kiøbenhavn, som Messina, bad ham paa Øieblikket følge med mig til Geheimeraad Guldberg, for at mælde ham denne

203 forestaaende Ødeleggelse, paa det han kunde føie Anstalt til at redde Kongen og den kongelige Familie. Jeg vilde med Magt slide mig løs, og løbe udaf Hospitalet, og da ei fornuftige Forestillinger kunde gjøre Indtryk paa mig, maatte man skride til Vold, og binde Hænderne paa mig, da jeg værgede mig som et fortvivlet Menneske. — Og nu forsvinder en lang Rekke af Dage, de sørgeligste, de elendigste, noget Menneske kan tilbringe, af min Hukommelse — Dette Tidsrum gaaer omtrent fra 18 Mai til Slutningen af Julii Maaned. Har jeg i denne Tid syndet imod min algode Skaber og Herre, har jeg fornærmet nogle af mine Medmennesker — O! da vil hans faderlige Godhed tilgive den Elendige, den Rasende, der liig det uforstandige Barn ikke vidste at gjøre Forskiel imellem høire og venstre Haand — Lovet være den usynlige Almagt, hvis Beskiermelse opholdt og bevarede mig! —

Stundom under det heftigste Raserie, især naar En eller Anden af mine Venner besøgede mig, indtraf *lucida intervalla*, hvorved ligesom en Taage faldt fra mine Øine, og jeg kom til min Forstands fulde Brug igien. Men min Elendighed fordobledes, i det jeg følte det smertelige Tab jeg skulde gjøre, og desuden vare mine Kræfter saa aldeles udtømmede, at jeg neppe kunde reise
204 mig i Sengen. — Overmaade levende erindrer jeg en Dag, at min Ven Eiler Christopher Munthe besøgte mig, bedrøvet sad han ved mit Sygeleie og betragtede mig med taarefulde Øine. Efter en haard Kamp og mange smertelige Dage følte jeg mig nu saa svag, at jeg sikkerlig troede min Op-

løsnings Time at være forhaanden — jeg frydede mig inderlig ved denne høitidelige Tanke, og bad ret hiertelig til den Allershøieste, at han vilde forkorte mine Smerter og Lidelser ved en salig Død — Min Bevidsthed vedvarede lige til det yderste — Jeg tog Afsked med min Ven, takkede ham for hans Trofasthed, og bad ham bie nogle faa Øieblikke, for at lukke mine Øien; thi selv løftede jeg min Haand, men fandt, at den ei havde Kræfter til selv at bevise mig denne Tieneste. — Og nu forgik al Sands og Samling — Min trette Siel sværmede hen til Lysets blidere og roligere Egne, og glemte al Smerte og Skræk. Den Lise, den Rolighed jeg følte, er ubeskrivelig, fortryllende Harmonie lydede for mine Øren, og jeg følte en Forsmag af den glade Salighed, hvortil jeg engang ved Døden skal indgaae. Endnu i dette Øjeblik svæver for min Fantasie en dunkel Erindring af samme. Min Forstand tilsiger mig, at det har været en dyb langvarig Besvimelse; hvor længe den varede, er det mig umuligt at bestemme. Jeg skal have raset forfærdeligt, saa at neppe 3 til 4 Karle kunde styre mig — Endelig efter at min Sjæl glad havde svævet om blant 205 et Lys og en Herlighed, hvis Mage jeg endnu aldrig her paa Jorderige har skuet, opvaagnede den pludselig fra denne yndige Drøm, til den skrækkeligste Bevidsthed og gyseligste Smerte. — Mine Hænder vare fængslede til begge Sengestolpene, mit Legeme var forstødt, blodigt og smerte-fuldt. Min Opvarter løsenede mine Baand, da jeg bad derom og lovede Rolighed, hvortil selv min Mathed tvang mig.

Saa er da din trette Aand endnu fængslet til dette elendige kummerfulde Liv! var mit første Udbrud — O! hvorfore maatte den ei længere nyde den stille Roe og Glæde, hvortil den var indgangen? Hvorfore skulde den opvaagne til ny Skræk, Smerte og Elendighed? — Min Længsel, min Smerte var ubeskrivelig, og steg nesten til Fortvivelse. Jeg bad inderlig til Gud om at maatte vende tilbage til min forrige Tilstand, og lagde mig ned i Sengen for ved Søvn at oversættes til samme. Men det var mig ikke muligt. — Min Søvn var kort og urolig; stundom lykkedes det mig for en kort Tid at nyde en Forsmag af den forrige Lyksalighed, men snart forsvandt dette glade Haab, just som jeg troede mig allernærmest ved Maalet. Det er mig umuligt at opregne alle de gale Fantasier, der omtumlede i min Sjæl. En af dem svæver endnu i min Erindring: Jeg drømte 206 en Nat jeg var til Søes, og med mit Skib skulde opsøge det lykkelige Land, hvor jeg havde nydt saa megen Roe. Jeg opvaagnede under denne behagelige Fantasie, som jeg vedblev, mig selv bevidst, at fortsette. — Skibet blev min Seng, Gardinerne forvandlede til Sejl, som jeg ordnede med mine Fødder, og manøvrede med den yderste Behændighed. I det dunkle Værelse brændte en enlig Lampe, hvis svage Skin var det Kompas, hvorefter jeg styrede. Jeg saae med inderlig Glæde mit stolte Skib i flyvende Fart, og frydede mig, i det jeg hævede mig over den usle og mig saa saare modbydelige Jord. Snart følte jeg Æquators Hede, snart Polernes Kuld, efter de Egenes Beskaffenhed, hvorhen min Fantasie

satte mig. Saaledes erindrer jeg grandt, at jeg en Nat frøs overordentlig, efter at have sparket Dynerne af mig, hvilket sædvanligviis skeedte, naar jeg manøverede med mine Seil. Lutter Isbierge og Sneefog omringede mig, da pludselig min Vaagekone tildækkede mit blotte Legeme. Jeg vedblev min Fantasie, og i den Tanke, at det var En af mine Søfolk, der tildækkede deres forfrosne Kapitain, raabte jeg: det gøres ej nødig, Styrmand! — En haardfør Søemand maae kunne udholde Frost og Kulde, hvis han vil vove sig ud paa det brusende Hav. — Jeg anfører denne ubetydelige Omstændighed, blot for at vise, hvorledes jeg med fuldkommen Bevidsthed kan erindre, hvad jeg fantaserede. Denne min Tilstand var ellers den taaleligste. Ja stundom havde jeg 207 endog saa moersomme Forestillinger, at jeg endnu kan glæde mig ved at erindre dem, men de svæve saa vilde og saa usammenhængende for min Hukommelse, at jeg ej med fuldkommen Vished kan igjengtage dem, da det er mig umuligt at skjelne imellem, hvad der var Drøm, Fantasie, eller virkelig Følelse.

Jeg gaaer nu over til den skrækkeligste Fortvivelse, hvori jeg blev sat ved følgende Leilighed: — En Aften hørte jeg et skrækkeligt Bulder, hvad enten det var min Fantasie, der skabte samme for mine Øren; (thi jeg vaagnede som af en Drøm) eller det var et virkeligt Tordenveir — ei usandsynligt, da Heden paa samme Tid var overordentlig — ligemeget — Lynildstraalerne knittede for mine Øien, og Tordenens Bulder rullede for mine Øren. Mit Hjerte blev uroligt, skielvede, og indbildte sig, at den yderste Doms-

dag var forhaanden. — Jeg sprang op af Sengen og saae en Landkadet sidde ved Bordet, med en lang Tobakspibe i Munden, hans Navn var Rhode, dette Navn omskabte jeg til Rhadamantus; og nu indbildte jeg mig, at det var for denne retfærdige Konges frygtelige Domstoel, at jeg opvakt fra Dødens Søvn skulde møde. — Den lille Kadet var iført — om jeg ellers husker ret — en rød Kiøle med hvide Knapper i og en Munderings Hat paa Hovedet, hvilket ret i mine Øien gav ham et frygteligt og martialsk Udseende, der

208 meget vel harmonerede med den strenge Retfærdighed, som jeg vidste at være Hovedtrækket i Rhadamanti Karakter. — Ængstelig fremstillede jeg mig nu for min strænge Dommer, hvis skarpe Øjekast syntes at igjennemlyne min heele Sjel og Samvittighed, selv hans Taushed, da han med stille Forundring betragtede min besynderlige Adfærd, udlagde jeg til det værste, og hans ganske uskyldige Ord og Handlinger fortolkede jeg efter min Fantasie. — Da jeg længe med taus Opmærksomhed havde stirret paa min Dommer, tiltalte han mig: Andresen Du er gal. — Ja det veed jeg nok, tænkte jeg, og det kan jeg ikke gjøre for. — Min Rhadamantus, som gandske koldsindig vedblev at smøge af sin Tobakspibe, spyttede hen paa Gulvet; Med megen Hast ilede jeg til og udslettede med mine Tøfler denne Bebrejdelse: thi enhver Spytteklat ansaae jeg for en Synd, som jeg skulde gjøre Reede for, og i det Tilfælde, at jeg kunde hoppe fra den ene Plet til den anden, indbildte jeg mig, at Synden var udslettet, og min strænge Dommers Retfærdighed

tilfredsstillet. — Det forstaaer sig af sig selv, at denne Scene gik ganske taus til, og at den lille Rhadamantus var aldeles uvidende om den vigtige Person han i mine Tanker var. — Min vilde Fantasie udtolkede paa mange Maader hans uskyldige Miner og Handlinger — Det gik got i Førstningen; den ene Synd forsvandt efter den anden. — Ved den første tænkte jeg: Ei det er 209 Spadille og Basta, som du i dine Ungdoms Dage lagde underst, naar du spillede Qvadrille med Grandmama, og lod hende glemme at tage af. — Ved den anden: — Kløverknegt i Polskpas nesten paa samme Maade, indtil en god Ven mærkede det og advarede dig derom. — Saaledes vedblev jeg at giennemgaae mit hele Liv fra Ungdommen af, og glædede mig ret ved det gode Regnskab jeg kunde aflægge for samme. — Indtil min Rhadamantus — gandske uformodentlig — spyttede hen i en anden Krog af Stuen, hvorved jeg fik et Spring at gjøre af 5 a 6 Alen. — Dette oversteeg mine Kræfter; allerhelst jeg havde et Par store Tøfler paa Benene — Gandske forskrækket udbrød jeg: O den forbandede Kummens-Kringle! — Og rasende tog jeg et Spring af alle Kræfter, men da Tøffelen faldt fra mig, gled min Fod, saa at jeg baglænds faldt paa Gulvet — I samme ulykkelige Øjeblik traadte min Opvarter ind i Stuen, og da han saae mig ligge paa Gulvet, blev han vred, tog mig i Nakken, og kastede mig paa Hovedet i Sengen. — Fra dette Øjeblik troede jeg mig at være i Dievelens Kløer, og følte den skrekkeligste Angest. —

Med den Kummens Kringle, der laae mig saa

meget paa Samvittigheden, havde det følgende Beskaffenhed. — I min Skolegang i Helsingør
 210 beder En af mine Skolekammerater, navnlig H. G. Dahl, mig at gaae over til Bageren forat hente en Kummens Kringle, hvortil han flyede mig en en lille eneste Skilling. Da jeg kommer tilbage med Kringlen, var Dahl hentet ind for at examineres i Ebraisken, imidlertid lugtede Kringlen saa appetitlig, at jeg fik Lyst til at spise den, og indbildte Dahl at jeg havde tabt Skillingen. —

Den kiære Læser vil maaskee smile ved, at jeg fortæller saadanne Bagateller. — Men sandelig denne Bagatelle blev Alvor for mig — Gud bevare ethvert Menneske fra at lide den Angest, jeg ved denne Leilighed maatte udstaae! — Jeg kan ikke engang udtrykke alle de rædselsfulde Fantasier, der omringede mig — Snart var jeg i Helvede, stundom fængslet, stundom piint med den usigeligste Marter, hvortil jeg henregnede de tilstædeværendes uskyldigste Handlinger, især om Aftenen, naar de vaagede over mig. — Foruden den skrækelige Sieleangest, jeg maatte udstaae, leed mit Legeme ogsaa ubeskrivelig. Mit Øiekast var mørkt, skummelt, mit Udseende blegt, forvildet — Jeg skielvede af Skræk, da jeg engang betragtede mig selv i et Speil. — Mit Ansigt var vanskabt, og udsuet af Iglær, hvilke jeg i min Fortvivelse ansaae for Slinger, der piinte mig. — I al min Sygdom var jeg plaget af en haardnakken Forstoppelse, min Ulykke blev topmaalt,
 211 da man blev nødt til paa den voldsomste Maade at tilbringe mig et Lavement. Min Smerte fordobledes ved den Tanke, at min Opvarter, og de

øvrige Personer, der holdt mig, vare Djeve udsendte til at plage og revse mig. De arme Folk vare nødte til at behandle mig voldsomt; thi jeg var gandske ustyrlig; især var jeg uforsonlig imod min Opvarter, som jeg kaldte Dievelen, det var gammel afskediget Rytter, som tillige var Skræder. I Begyndelsen vare vi meget gode Venner, vi gik paa Gangene, marscherede og sang med hinanden. Men fra det Øieblik af, at jeg faldt for Rhadamantis Domstoel, behandlede jeg ham saaledes, som man omtrent kan formode, at et rasende Menneske vil behandle sin arrigste Fiende. —

I denne min ulykkelige Forfatning sleed jeg mig engang løs fra mine Opvartere, og løb ned af Bredgaden — I mit forvildede Raserie skal jeg have sprunget op paa Ryggen af en gammel Officeer, der gik paa Fortoget, og i sin Forskrækkelse trak Kaarden imod mig, indtil han ved de Ankommendes Forestilling om min Sygdom blev beroliget. Denne Handling maae jeg have foretaget i det yderste Raserie; thi den er mig aldeles ubevidst, men siden efter fortalt af Personer, der vare Øjenvidner til samme. Overalt er denne ulyksalige Tid, den jeg mindst kan give paalidelig Efterretning om — De faa Udbrud af min Forstand vare saa sjeldne og kortvarige, at jeg ingen ordentlige Begreber kunde danne mig. — Dette 212 veed jeg, at jeg altid, ved den mindste Samling af min Sjels Kræfter, følte en inderlig Mismod, den hjerteligste Bedrøvelse og sørgeligste Utilfredshed med mig selv. Forhen følte jeg mig ofte opmuntret, trøstet og styrket ved hjertelig Bøn til Gud. — Men nu var jeg som udelukt fra

Guds Ansigt, og hvor skulde en ulykkelig, til Dievelens Kløer overantvordet, Fordømt torde opløfte sit Hjerte eller sine Hænder til den Allers høieste? — Selv Fortvivlelsen, Angesten gjorde mig ond, grusom og mistænkelig, i steden for at jeg i min Sygdoms Begyndelse var blid, from og sagtmodig. — Jeg har allerede forhen sagt, at mine Opvartere vare nødte til at behandle mig voldsom, da jeg saare sjelden af disse mig ubekjendte Personer lod mig styre ved gode Ord. — I Særdeleshed var jeg den arme Djevel min Rytter paa Nakken. En dunkel Erindring svæver for mine Øjen af et heftigt Slagsmaal, jeg havde med ham, da jeg engang saae ham ligge hos mig paa min Seng, og krøb op paa ham, med det Ønske at ville qvæle ham. Jeg havde hverken Kræfter eller Dristighed til at udføre dette onde Forsæt, men da han vaagnede i det samme, sporede han at mit lumske og fordægtige Øiekast — i det mindste — min Lyst til denne gruelige Gierning, og troede det maaskee baade nyttigt og nødvendigt at lade mig saaledes føle sin Overmagt, at jeg ei
 213 i Fremtiden skulde vove at angribe ham. — Jeg troer og, at han paa denne Maade kurerede mig fra at tænke paa saadant, men desto meer blev jeg bestyrket i den Tanke, at han var den skinbarlige Dievel, der for mine Synders Skyld skulde straffe og plage mig. —

Engang fandt jeg dog Leilighed til, at yttre min Harme imod ham ved følgende Leilighed: — Man anordnede kolde Bade for mig, hvortil der paa Frederiks Hospital gives en Indretning. Vandet i Bassinet var kun lavt, og gik mig midt op paa

Laaret, man vilde derfor overtale mig til at dukke under med Hovedet, men forgieves; thi jeg troede bestandig, at Dievelen her søgte en Leilighed til at drukne mig. Det besynderligste herved er, at jeg fra Barndommen af er vant til at bade mig i Søevand, og paa Øieblikket at dukke under med Hovedet — En Sædvane saa nyttig og nødvendig for en Badende, at han langt hellere maa undvære denne styrkende og behagelige Forfriskelse, hvis han ei tør eller vil underkaste sig denne velgiørende Dukning, der endog bør skee ved de første Skridt i Vandet; da Blodet ellers stiger til Hovedet og kan efterlade saare ubehagelige, ja endog farlige Følger. — Men her var det mig en Glæde at drille min Oppasser, der stod oven for og just samme Dag havde et Par ny gule Skind-Buxer paa. — Jeg saae ham nogle Dage i Forveien ret troelig at sye paa 214 samme, og havde mine besynderlige Anmærkninger over de underlige Grimacer han i sin Amts Iver satte op, hvilket jeg Alt udlagde efter min sædvanlige Mistænkelighed — til det værste. — Iført disse Skindbuxer vovede min Oppasser sig neppe uden for Rækværket, for at tvinge mig til at dukke under. Men da al hans Bestræbelse var omsonst, maatte han vove sig ud paa et Brædt for at tage mig i Haartoppen, og med Magt nøde mig til denne velgiørende, men mig — dengang — saa forhadte Handling; — Dog skeedte det med en slags Forsigtighed og ængstelig Bekymring for sine Skindbuxer. Aldrig saasnart mærkede jeg dette, før jeg med største Fart fik ham fat om begge Benene, hvorved Hr. Urian maatte paa

Hovedet ud i Vandet, og udstødte en jammerlig Beklagelse over sine nye Buxer, der ret hiertelig gottede mig, og trøstede mig for den umilde Behandling, jeg efter Fortieneste maatte udstaae. — Fra den Tid af var min Hr. Djevel saa klog, ved Badningen at trække Strømper og Underklæder af og at stige for mig ned i Badet.

En anden gang reddede denne Mand mit Liv. — I min ulykkelige Forfatning drømte jeg bestandig om det herlige Land og den stille Rolighed, hvorfra jeg var bleven forjagen — Efter Sædvane var jeg til Skibs, og manœvrerede i Vinduet med et Rullegardin og dets Toug. — Her skuede
 215 jeg Guds rene klare Himmel — udstrakte mine Hænder imod samme og udraabte: O! vær velkommen Du længe forønskede — saa længe og saa inderlig savnede — rolige blide Himmel! Venlig imodtage Du dit ulykkelige — dit længselsfulde Barn. Og nu aabnede jeg Vinduet — allerede svævede min ene Fod over samme, da min Oppasser ilede til, og endnu i rette Tid holdt mig tilbage fra det forvovne Skridt, jeg var ifærd med at gjøre. Min Erindring herom er vild og gyselig, men aflokker mig altid Taknemligheds Taarer til den Allerhøjeste for hans naadige Beskiernelse. — Dette mindes jeg grant, at hvergang jeg kom til et Vindue, eller andet høit Sted, hvorfra jeg kunde overskue den klare Himmel, troede jeg mig udrustet med Kræfter til at flyve, og nesten altid udstrakte jeg mine Hænder, for at øve mig i denne saa ubekjendte og usædvanlige Kunst. Af den Aarsag turde man aldrig lade mig allene, men mine Oppassere maatte

afløse hinanden, for at vaage bestandig hos mig.

I al den Tid jeg laae paa Hospitalet, fra 18 Mai til Slutningen af Julii Maaned, var jeg plaget af haardnakken Forstoppelse. Derimod havde jeg en rasende Begierlighed efter Mad og Drikke; jeg troer dog neppe, at jeg spiste saa meget — ikke heller blev det mig tilladt — som jeg snarere nedslugede alt med den største Graadighed. — Paa Medikamenter eller Lavement var ej at 216 tænke, endog for Stolegangen havde jeg den største Afskye, da samme var forbunden med ulidelige Smerter og blev af mig betragtet som en slags Tortur. — Min Tilstand forværredes, og neppe skulde jeg her — omringet af ubekjendte og forhadte Personer — have erholdt min Sundhed eller Forstand igien. — Imidlertid skylder jeg Sandheden den oprigtige Tilstaaelse, at jeg ofte med megen Glæde og Beroligelse saae Hr. Doctor Bang, der flittig besøgte mig, og blev paa det kierligste opmuntret og trøstet af ham, ligeledes af Doctor Smith og andre af mine Bekjendtere, der ofte og næsten daglig besøgte mig. For det meeste tilbragte jeg Tiden enten i afsindigt Raserie eller følelsløs Ubesindighed; Men stundom nedsmilede dog en blid og rolig Tanke i min martrade Siel, hvorved den erholdt nogen Trøst og Lindring. Disse blidere Timer fremlokkedes især, naar en eller anden oprigtig Ven besøgte mig, og ret med trofast Ømhed tog Deel i min ulykkelige Skiebne. —

I en af mine blide og mig selv bevidste Timer besøgte mig min Curator og Velgiører Kammerherre Andreas Henrik Stibolt, den gang Equi-

pagemester paa gammel Holm. Han var den første, der spurgte mig, om jeg havde Lyst til at reise til Bornholm. Jeg foer sammen ret som drukken af Glæde ved dette Spørgsmaal og ud-
 217 brød med Fyrighed: ak ja! jo før jo heller! — der eller ingensteds vil jeg komme mig igien — Min ædle Velgiører lovede at bestille min Hiemreise med een af de seilfærdige Skippere. Faa Dage derefter hentede Kammerherrens Tiener mig i en Kareth, der førte mig til Kanalen, hvor vi gik ombord paa een af vore smaa Jagter, der med en blid og føielig Vind førte mig til mit elskte og lykkelige Fædreneland, hvor det guddommelige Forsyn skienkede mig Livet — ja endnu meer — min tabte Forstand og Hilsen igien. —

I det Øieblik jeg kørte til Stranden, tabte jeg al Samling — Jeg troede mig at blive ført til Retterstedet som en Misdæder, og en uhyre Mængde Mennesker at strømme sammen, for at skue min Henrettelse. Jeg vaagnede først af denne ulyksalige Drøm, da jeg kom ned i Kahytten, og der forefandt en af mine gamle Bekiendtere og Venner Skipper Jens Munk her af Rønne, der var saa tyk, at han næsten ene fyldte den temmelig trange Kahytte, hvorfore han bad mig at krybe ind i en liden Køje. Imidlertid saae jeg min gode Ven at tage sig en dygtig Snaps og skjære sig et godt Stykke Smørrebrød — Mine Tænder løb i Vand ved dette Syn — Og med den største Graadighed bemægtigede jeg mig det Stykke, som Skipperen havde tiltænkt sig selv. Han blev forskrækket og
 218 sagde: Naa Di har mi Siel sveltat Dei — min

Horra! — Hans Barmhiertighed gik saavidt, at han skienkede mig et got Glas Brændeviin, som jeg uden Betænkning satte til Livs; men da denne Drik baade var mig ubevant og modbydelig, maatte jeg strax brække mig — Maaskee var denne Evacuation mig ei utienlig, allerhelst paa en Tid jeg var berøvet al naturlig Evacuation — Men min Ubevidsthed og Galskab vedvarede ligefuldt, og blev ikke forbedret, da jeg saae min gamle Oppasser — den saa kaldte Dievel — at være med paa Skibet. Man maatte endog binde mig, da man frygtede, at jeg i mit Raserie skulde springe over Bord. Hvilket jeg ogsaa sikkerlig skulde have giort, hvis min Oppasser ikke bestandig havde holdt mig bunden ved sin Side. —

I de sidste Dage of Julii Maaned ankom jeg til mit Fødeland, efter hvilket jeg saa ofte havde udstrakt mine afmægtige og forknyttede Hænder. — Jeg skreeg høit af Glæde, ved at betragte Stranden og min Faders Gaard, hvor jeg havde nydt saa mange skyldfrie Ungdoms Glæder — Men blev gandske bedrøvet, da jeg maatte vandre samme forbie — og tradske op til en anden Gaard længere op i Byen, hvor min Moder og min Mormoder, begge som Enker, boede og havde deres Huusholdning sammen — Begge disse værdige Koner, hvis Ømhed og Kjerlighed saa kraftig bidrog til min Helbredelse, maae jeg her kortelig skildre; ²¹⁹ da deres Historie er saa nøje forbunden med min.

Min Mormoder Catarina West fød 1718, en Datter af Generalmajor West, Kommandant og Amtmand her paa Landet, blev Aar 1736 givt med Kammerraad Christopher Schrøder, Amtsfor-

valter, der døde 1753, og efterlod sig en eneste Datter Michella Otthilia, der siden blev Moder til mig. Min Mormoder levede som Enke, i min Faders Huus, indtil hans Dødsfald 1777 fra den Tid levede mine Mødre sammen som Enker indtil Aar 1796, da min Mormoder især i min Moders Sindssygdom, der varede fra Aar 1777 til 1789 i fulde 12 Aar, forestod Huusholdningen — Hun var en forstandig og ærværdig Matrone, for hvem alle bar megen Høiagtelse og Kierlighed — Hun var selv strængt opdragen, og holdt derfor nøiagtig over Lydighed og Orden. I vor uerfarne Ungdom vare vi ofte bange for hende, og havde mere Tillid og Fortrolighed til vor Moder der var Godheden og Kierligheden selv — Ved Aarenes Tilvext og større Forstand og Eftertanke beundre vi hendes ædle Retskaffenhed og Dyd — Og med Frimodighed bekiender jeg, at hvad af Dyd, Ædelt og Got findes i mit Hierte, dertil er Grundspiren nedlagt og fremvirket — nest det guddommelige Forsyns Velgierning — ved disse dydige og fromme

220 Qvinders Exempel og Formaninger. — De moderlige Raad og Advarsler fremsatte med al den Inderlighed og Kierlighed, som kun det moderlige Hiertes Æmhed kan udtrykke, have til alle Tider giort saa meget Indtryk paa et hvert got og ædelt Hierte, at det var nesten umuligt, enten reent at glemme, eller forsætlig at overtræde dem; I en letsindig og uerfaren Ungdom var det vel muligt for en Tid at slaae dem i Glemmebogen, men de vende tilbage ved Eftertanke — stundom og ved igientagen Erindring — med fordoblet Kraft og Styrke, og opvække Mishag og Afskye

for de Lidenskaber, der fængslede vort unge og uerfarne Hierte. —

Min Moder Michelle Otthilia Schrøder fød Aar 1739, blev i sin blomstrende Ungdom Aar 1753 givt med en god og kierlig Mand Amtsforvalter og Amtmand Christian Andresen som hun inderlig elskede, med hvem hun havde 15 Børn, hvoraf de 10 levede da vor Fader døde. Aar 1777 blev hun Enke. Dette haarde Stød overrumplede hende saa uformodentlig, at hun i Førstningen aldeles tabte sin Forstand og siden faldt i en Sinds Sygdom, der uafbrudt — uagtet alle Reiser, Kurer og Adspredelser varede indtil i September Maaned 1789. — Hun var i sine friske Dage meget munter og blid, hendes Hiertes Godhed og Fromhed skienkede hende mangan uskyldig Glæde. Hun var den ømmeste Moder og en utrettelig Huusmoder, opammede selv adskillige of sine Børn, 221 saalænge hun dertil havde Kræfter og var en aarvaagen Moder naar Sygdom indtraf, som ei var sielden i en saa talrig Børne Flok. I Sommeren 1770 da Kopperne grasserede her i Byen, laae i vort Huus 10 Patienter af denne skrækkelige Sygdom, 6 Børn og 4 Tienestefolk, i 14 Dage var hun ei af sine Klæder, eller gik ordentlig til Sengs nogen Nat, indtil hun nær selv var falden i en Sygdom af Nattevaagen og Udmattelse; men ikke lidet bidrog hun ved sin utrettelige Pleie og Opvartning til at samtlige disse 10 igiennemgik Sygdommen uden Skade paa Liv eller Lemmer; da dog Kopperne vare naturlige og hos nogle af os i usædvanlig Mængde. — Om Sommeren Kl. 6 og Vinteren Kl. 7 samlede den aarvaagne Moder,

der nesten altid Kl. 5 forlod Sengen, sine Børn, og intonerede selv med sin reene og harmoniske Stemme en Morgen Sang til den Allerhøiestes Priis. Nøiagtig paasaae hun at samtlige hendes Børn reene og paaklædte maatte indfinde sig ved Morgenbønnen. Da tændtes i mit unge og uskyldige og for alle blide Følelser aabne Hierte den Kierlighed og Tillid til den Allerhøieste, som var min Trøst i Sygdom og Nød, var min Glæde og Veileder i Sundheds og Velstands Dage — Og som bestandig skal udgiøre min høieste Glæde og Lyksalighed, indtil jeg ved min Død endnu nærmere og inderligere skal klynge mig til den Algodes faderlige Hierte — fra hvilken evige og uudtømmelige Kilde min Tilværelse, mit Haab, min Glæde, min Lyksalighed udrinde. —

Foruden denne Orden herskede ogsaa i min Faders Huus sand huuslig Glæde og Lyksalighed, hvorpaa selv mit unge Hierte vidste at skiønne; ved min Bortgang fra min Faders Huus følte jeg i Helsingørs Skole og ved Kiøbenhavns Akademie en Tomhed i mit Hierte, der opvakte den meest levende Længsel efter mit Fødeland og min Familie; jeg savnede den huuslige Glæde og Fortrolighed, hvortil jeg hiemme var vant. — Med Glæde saae jeg derfor Hovedstadens stolte Palladse og Taarne at forsvinde, og gandske ligegyldig vendte jeg dens Adspredelser og Forlystelser Ryggen, for længselsfuld at iile tilbage til mit elskte Fødeland, hvis yndige Høie og Dale — endog ved de bratte og hastig rullende Bølgers Fart — aldrig hastig nok kunde nærme sig mit speidende og længselsfulde Øie. —

Jeg er glad, jeg er lykkelig, jeg er frisk — var det første Udraab, da jeg sprang i Land paa mit Fødelands Strandbred — her kiendte jeg alle, og alle kiendte mig — jeg dandsede som en overgiven Dreng, og iilede med den største Glæde mine smaae Sødskende imøde, der næsten frygtsomme 223 nærmede sig og forskrækkedes ved mit vilde, mørke og forandrede Udseende. Min yngste Broder Christian vilde kysse mig paa Haanden, og en af mine smaae Søstre krøb i Skiul og vilde længe ikke frem — Er Det Christopher? — spurgte den gamle Mormoder — og Taarer randt fra hendes Øjen — Er det den Dreng, af hvis Forstand og Talenter mit Hierte spaaede sig den Glæde, at han engang i Fremtiden skulde vorde vor sorigfulde Families Trøst og Stytte! — Ja det er ham, svarede min bedrøvede Moder, han er gal lige saavel som jeg, Vi to ville leve og døe sammen, Vi faae dog aldrig vor Forstand igien. — Jeg betragtede min Moder med Opmærksomhed og undredes over denne hendes Adfærd. — Min Moder bliver sikkerlig klog igien vare mine Ord — jeg for min Part feiler ingen Ting, vel var jeg syg og fra min Forstand paa Hospitalet, men fra det Øjeblik jeg kom her til Landet, er jeg bleven frisk og klog igien. — Men denne min indbildte Sundhed forsvandt snart — Det første Stød fik den, ved at møde min gamle Opvarter, som imidlertid var kommen op fra Skibet. — Er den Dievel ogsaa her? sukke de mit angstfulde Hierte, der endnu mere blev qvælet, da jeg i de første Nætter maatte have ham i Sengen hos mig, da man ei torde lade mig ligge allene — Neppe skulde jeg saa hastig

være kommen til Sinds-Kræfter igien, hvis han
 224 var bleven hos mig længere; efter faae Dages
 Forløb vendte han tilbage til Kiøbenhavn, efterat
 han havde givet mine Mødre Underretning om
 min Sygdom, saavidt som han kiendte samme,
 og især giort dem opmærksomme paa den haard-
 nakkede Forstoppelse, der bestandig vedvarede,
 da man aldrig uden Tvang eller Vold kunde
 biebringe mig Medikamenter eller andre Hjelpe-
 midler.

Da mine Mødre snart mærkede at Naturen ikke
 kunde hielpe sig selv, søgde de paa alle mulige
 Maader baade ved Overtalelse, List og Tvang at
 bibringe mig de fornødne Medikamenter, hvilke
 dog ikke gjorde den forønskede Virkning. Ved
 alle saadanne Leiligheder bibragde mine Mødre
 med egen Haand mig de fornødne Hielpemidler; —
 Fra Hospitalet af havde jeg en uovervindelig
 Afskye for disse, da jeg betragtede dem som en
 Tortur, hvilken jeg for mine Forbrydelser skulde
 være underkastet. Endog imod mine Mødre sadte
 jeg mig til Modværge og gav min egen Moder
 et vældigt Slag over Hovedet — Med moderlig
 Værdighed og Myndighed opløftede hun sin
 Stemme og sagde: Hvad — tør Du slaae din
 Moder? — Jeg følte denne Bebreidelses Kraft,
 bad hende paa Øyeblikket om Forladelse, hvilken
 jeg erholdt under de Vilkaar, at jeg med Rolighed
 skulde underkaste mig hendes Haand, hvortil jeg
 da og, uagtet alle mulige Indvendinger maatte
 225 beqvemme mig. — De eeneste Legems Smerter
 jeg i denne min Sygdom udstod, reiste sig fra den
 haardnakkede Forstoppelse. Jeg saae aldrig noget

Privet uden med skielvende Gysen, da endog den allermindste Evacuation var forenet med ulidelige Smerter. Som oftest vare ogsaa mine Anstrængelser frugtesløse, endskiøndt jeg ofte uformærkt i Pandekager og paa andre Maader imodtog Piller og andre afførende Lægemedler. — Mine Siels Lidelser vare oftest voldsomme. Den forrige Afvexling af Raserie og Bevidsthed vedvarede, især saalænge min gamle Oppasser endnu ikke var reist, saasnart jeg saae ham, troede jeg at være i Dievelens Kløer; unægtelig skulde hans Nærværelse meget have bidraget til at vedligeholde de gale Griller, som jeg engang havde fattet om ham, og rimeligviis lagt Hindringer i Veien for min Sinds Roe og Helbredelse. Efter hans Bortreise laae jeg i en liden Seng, tet ved min Moders Seng, som derved kunde have et Øie med mig. — Den første Aften jeg laae allene, sagde min Moder til mig: Nu skal du faae Lov til at ligge allene, men dersom du ikke ligger stille og rolig, skal din Oppasser komme ind og passe paa dig. Denne Advarsel frugtede over al Forventning — Jeg velsignede min Frihed, og glædede mig ret ved min Befrielse fra min Fiendes Kløer og Vold. Ofte opfyldtes min Siel af de lifligste og glædeste Fornemmelser, hvorom jeg i min nærværende roelige Tilstand 226 intet Begreb kan gjøre mig. Men som oftest var denne overordentlige Glæde et Forbud om et heftigt Raserie, hvormed gierne fulgde en total Ubevidsthed om alt hvad jeg foretog mig, ret som Feberens gysende Kulde afvexles med Heedens Brand og Tørst. —

Den Kierlighed, blandet med Høiagtelse, jeg

bar for mine Mødre, som dog aldrig gandske kunde udslettes af mit Hierte, indgav mig en Lydighed imod deres Befalinger, som var mig overmaade tienlig; thi jeg var et Barn og maatte behandles som et Barn. Det havde paa ingen Maade været mig tienligt at raade mig selv, jeg skulde derved være bleven meer og meer bestyrket i mine gale Griller, som jeg nu ofte med en inderlig Fortrydelse og Græmmelse maatte give Slip paa. Som oftest virkede blide og sagtmodige Forestillinger; thi jeg var aldrig ond eller voldsom, den mindste Trusel kunde ogsaa skræmme mig, især naar man truede med, at hente Grandmama, for denne ærværdige gamle Kone havde jeg en Ærefrygt, som nesten nærmede sig til Frygt. Dog fortiente hendes inderlige Godhed og Opmerksomhed for os mange faderløse Børn, især i vor Moders langvarige Svaghed — den inderligste Kierlighed og oprigtigste Taknemlighed — hvilken vi ogsaa Samtlig lige til hendes Død med den største Beredvillighed, have offret hende. —

227 Med Sandhed kan jeg derfor sige: At jeg i mit 24 vende Aar har gaaet i Barndom. Jeg fandt Fornøielse i at leege med mine smaa Sødskende og fandt Tidsfordriv i Barndommens Lege og Spøg. Jeg havde hverken Samling til at læse eller skrive — Denne Svækkelse i Sinds Kræfterne vedvarede saa længe, at jeg neppe det hele Aar kunde skrive et sammenhængende Brev. Naar jeg læste i en Bog, løb Bogstaverne sammen for mig, og ligesom en Taage svævede for mine Øine. — Sukker, Syltetøi, og andet saadant Slikkerie, som jeg ellers intet gjør af, var jeg yderst

begierlig efter, saa at mine Sødskende maatte tage Koppen fra mig, hvis de vilde see noget levnet tilbage. Paa Violin spillede jeg i mine sunde Dage med saa megen Færdighed, at jeg ofte spillede i de offentlige Koncerter, men nu var det mig ei muligt at adskille en Node fra hinanden, ogsaa vare mine Fingre saa svage, ved de stærke Baand, som jeg paa Hospitalet havde været underkastet, at nesten al Følelse i dem, var forsvunden, og neppe kunde de taale at røre ved Strengene — Overalt var al Musik skurrende for mine Øren og pinede mig indtil Sielen, jeg søgde endog at undflye samme, da den syntes at foraarsage mig en slags skiærende Smerte, Selv Fløitens liflige Toner vare mig ubehagelige, eller opvakte i det mindste et slags Mismod hos mig, da de erindrede mig om hiin salige Rolighed, som 228

jeg i Begyndelsen af min Sygdom indslumrede til, efter hvilken jeg bestandig følte den heftigste Længsel og Attraa. Hver Aften, naar jeg lagde mig, var mit Ønske, at jeg maatte indslumre til denne blide Roe, hvortil jeg engang var indgangen — Ja endog nu i dette Øieblik, efter 18 Aars Forløb, svæver for min Siel en dunkel Erindring af den Tilstand, jeg i denne lykkelige Mellemtid var i, og for mine Øren lyder den himmelske Harmonie, hvis Beskaffenhed jeg i øvrigt ei kan gjøre Reede for. — Ikkun dette erindrer jeg, at den ej var støiende eller larmende, men blid, liflig, rolig, som det sig bør i Fredens salige Egne — Jeg har hørt megen og skiøn Musik, og forsømmer aldrig ved mine Reiser til Kiøbenhavn at høre de Virtuoser, som der indfinde

sig. Ofte røres mit Hierte og opvækkes min Beundring ved Lems og Timroths klare og liflige Toner og Schalls dristige og stærke Bueslag, men intet af alt dette nærmer sig til hiin Harmonie, der den gang fængslede mit heele Hierte. — Engang i mit Liv en jeg bleven overrasket af en Lyd, der nærmede sig samme, eller i det mindste ret levende bragde mig den i Erindring; — Det var midt i Mai Maaned for nogle Aar siden, at jeg paa en deilig og varm Foraarsdag reed igiennem vor yndige Rabekke Skov — Min heele Siel var igiennemstrømmet af alle de skiønne og blide Følelser, som den yndige Naturs Betragtning saa

229 levende indgyder, og svømmede i et Hav af Glæde, Rolighed og Fred — Da med eet en høi og liflig Stemme fra en liden Virtuoso af en Nattergal lød for mit Øre og saaledes indtog min heele Siel, at jeg fuld af Beundring og Henrykkelse udbrød: *εὐρυκα* — her har jeg fundet den — Jeg holdt stille og beundrede den liden Virtuoso, der syntes at udtømme al sin Kunst, for at behage den glade Tilhører, der lurede paa ham — Stædets Yndighed, Dagens Skiønhed og det overraskende Indtryk af Nattergalens første Slag biedroge uden Tvivl til at give min liden Virtuoses Sang en Kraft til at røre mit Hierte, som den paa en anden Tid ikke skulde have havt — Imidlertid opvakte denne Sang en levende Erindring hos mig af hiin himmelske Harmonie, som jeg saa ofte, men altid forgieves, ønskede at høre paa nye. Jeg holdt stille og lyttede efter hans igientagne afvexlende og tonerige Slag, indtil den forskrækket flygtede for den Ven, der beundrede

dens liflige Stemme, og velsignede dens gode Skaber, der i Naturens rolige Skiød har nedlagt en saa riig Anledning til Glæde for det menneskelige Hierte, naar det er reent nok til at imodtage saa blide og uskyldige Følelser — Efterat den liden Nattergal var forsvunden, reed jeg videre frem, men faldt i saa dybe Tanker, at jeg aldeles glemte, at jeg var til Hest — Nær var jeg bleven Græs-Rytter, da min unge og muntre Hest ²³⁰ sprang til Siden forskrækket ved en opfarende Fugls Flugt.

Men jeg vender tilbage til min Sygdoms Historie. — Mine Mødres utrettelige Opmærksomhed for mig, saavel som og den kierlige Omgang og Opmuntring jeg blev værdiget af mange mine Ungdoms Venner og Bekiendtere, bødte ikke lidet til min Tilstands Forbedring. I Begyndelsen af min Hiemkomst, da jeg var nesten uden al Samling, blev det proponeret for min Moder, at tinge mig i Kost hos en Enke, som boede i Nærheden af vor Gaard, men med urokkelig Fasthed paastod den kierlige Moder, ikke at ville skilles fra sin Søn, saalænge han var i denne ulykkelige Sinds Forfatning. — Saaledes vidste det moderlige Hiertes Kierlighed at hæve sig over al den Bekymring, Uroe og Uleilighed, som til alle Tider er forenet ved daglig Omgang med syge og afsindige Mennesker. — Allerede efter 14 Dages Forløb mærkedes tydelige Spoer til Bedring. Jeg nød allerede mange rolige Øieblikke, hvori jeg var mig selv fuldkommen bevidst, dog syntes mig, at Legems Smerterne tiltog, jo mere Samling jeg fik, og ofte styrtedes jeg i den sorteste Tungsin-

dighed, ved at tænke paa min Skiebne for fremtiden, eller blot ved at betragte min nærværende Forfatning. — Endog min Person og dens Udseende
 231 havde noget modbydeligt for mig selv, det forekom mig, at jeg havde et lumsk og onskabsfuldt Udseende. Allermeest sørgede jeg over, at jeg i Sygdommen gandske var bleven berøvet mit tykke og lange Haar, som man paa Hospitalet havde klippet af mig — Jeg var saa bedrøvet herover, at jeg endog fældte Taarer og bildte mig ind, at jeg nu som hiin gamle Samson havde mistet al min Styrke og Manddom. — Jeg har allerede forhen sagt, at man maatte klæde mig af og paa som et Barn, der om ingen Ting bekymrede sig — Men snart begyndte jeg at blive misfornøiet med min Pynt, naar den ei var ordentlig. Saaledes erindrer jeg grant, at jeg en Dag havde faaet paa en rød Kiøle, sort Vest, gule Skiægs Buxer og et Par sorte Silke Strømper. Denne Stads forekom mig at være alt for broget. Da man derfor foreslog mig en Spadseretour, vegrede jeg mig derved, da jeg saae ud som en Nar. Ikke heller var jeg dertil at overtale, førend man forandrede min Klædedragt. Saaledes vendte efterhaanden, men dog langsom, Eftertanke og Samling tilbage, eller maaskee var det et af disse *lucida intervalla*, som i Sinds Sygdomme saa ofte indtreffe. —

Jeg længdes efter at besøge en elskværdig Moster samt en god og kierlig Svoger og Søster, som boede paa Sellesborg, en Gaard paa Landet, der omtrent ligger en Miil fra Byen. Søndagen den
 232 17 August kom den gode Moster selv til Byen for at afhente mig paa en Vogn, Bevægelsen paa

samme var mig uden Tvivl overmaade tienlig, ligesom denne Reise mærkelig bidrog til min Bedring. — Jeg spadserede daglig i Marken, ledsaget af min gode Moster eller Svoger, der begge ret inderlig toge Deel i min Skiebne og paa bedste Maade opmuntrede mig. Min fromme Søster, den forhen muntre Catrine, laae fængslet til Sygeleiet, men hendes Aands Munterhed og Raskhed kiempede med Smerter og Lidelser, som hun havde Kraft nok til at overvinde, uagtet hun i sin første Barselseng 18 Aar gammel havde tabt sin Hilsen og nesten alt Haab om sammes Oprettelse. — I disse Venners Selskab forsvandt 12 Dage under Afvexling af onde og gode Luner, thi endnu vedvarede min Legems Svaghed, saa at jeg daglig maatte tage afførende Lægemedler, som den trofaste Moster, der i Godhed og Kierlighed lignede min Moder, paa bestemte Tid gav mig. Endnu leed jeg ulidelige Smerter ved Udtømmelsen, og nesten altid med Tvang maatte man ledsage mig til det Sted, som var bestemt til dette Brug, dog forekommer det mig; at Afskyen for dette Sted paa Sellesborg syntes at aftage, maaskee begyndte min stærke Natur at føle de Kræfter, som snart skulde vende tilbage. Med onde og mørke Luner afvexlede glade og blide Timer; disse fremlokkedes især ved mine Spadseregange og ved Naturens Betragtning paa dette skiønne og eenlige Sted. 233

I en deilig Aftenstund efter en varm Dag spadserede jeg i Haugen og følte mit Sind usædvanlig lettet og oprømt; med eet syntes for mine Øren at lyde en skiøn Musik, jeg lyttede og tilraabte min Svoger og Moster, som var nærværende:

Auditis? — an me ludit amabilis insania?

Jeg begyndte at dandse i Gangene og springe af alle Kræfter, med en Munterhed og Overgivenhed, som jeg aldrig hverken før eller siden har kiendt. Jo mere jeg dandsede, desto meer syntes mig Musikens liflige Munterhed at tiltage. Jeg stemmede selv i med, og min Svoger brummede en Bassstemme, der for mine Øren lød som den fortreffeligste Bassong, i det mindste gjorde den paa mine spendte Nerver den behageligste Sensation. — Min ærværdige gamle Moster, der aldrig hverken før eller siden har dandset, begyndte at dandse med, for at opmuntre og fornøje sin sværmende Ven. Ved dette for mig saa uventede og usædvanlige Syn tiltog min Munterhed, indtil efter en kort Tid Sveden haglede ned af mine Kinder, og jeg af Udmattelse neppe kunde staae paa mine Been. Da førte min fromme Meddandserinde mig ind i Huset, gav mig reent Linnet paa, og lod mig strax gaae til Sengs — Og her i Søvnens blide Arme nød jeg efter saa megen Anstrængelse en sød og vederqvægende Hvile. — Men aldrig udslettes af mit Hierte Erindringen af denne Dands og den hæderlige Matrone, der tog Deel i samme og dandsede.

Ut festis matrona moveri jussa diebus —

Mindre fornøjet fandt jeg mig nogle Dage derefter ved nogle Fremmede fra Landet, som kom i Besøg, maaskee tildeels af Nysgierrighed for at see det gale Menneske, som var kommen til Sellesborg. — Deres Samtale, deres Miner, deres Øiekast vare mig fordægtige — Jeg er overbevist om kun i mine Tanker og efter min vrantne

Lune. — I en saadan Forfatning er Mennesket mistænkeligt og lægger Mærke til de ringeste Omstændigheder, stundom endog aldeles misforstaaer og mistyder dem. Dog vilde jeg ikke lettelig raade nogen til at lade noget ubesindig Ord falde, som man ei vilde høre igien, eller som kunde fornærme den Svage; thi undertiden er han yderst opmærksom og skarpsindig, og især krænker det ham, naar han fatter Formodning om, at han behandles med en slags Ringeagtelse, der kunde synes at grændse til Foragt. Undertiden bedrøves og fornærmes han ved Adfærd eller Udtryk, som han ellers vilde smile ved, men især er hans Hierte emfindtligt, naar det begynder at gaee over til en større Grad af Forstand og Selvbevisthed. Ethvert frittende Spørgsmaal om Sygdommen eller Patientens Befindende er meget ubehageligt. Man undseer sig for at gjøre Reede ²³⁵ for sine Daarligheder, ret som man rødmede ved dem, eller ventede Bebreidelse for dem. Heraf kan og udledes Aarsagen til den Ensomhed, som saadanne Svage i Almindelighed ønske sig, og derved undertiden unddrage sig fra Omgang med de bedste og oprigtigste Venner, hvis Selskab kunde være dem nyttigt og underholdende, og i det mindste bidrage til at adsprede de mørke og urolige Tanker, som bedst trives i Ensomheden, allerhelst paa en Tid man ei har Forstand eller Overlæg nok til at vælge nyttig Tidsfordriv, men som oftest finder endog en slags Vellyst i at underholde sin Siel med de sørgeligste Tanker og Forestillinger. Men store og vidtløftige Selskaber ere aldeles ikke skikkede for saadanne, de ere i

Forlegenhed med dem selv, og kan hverken taale eller fordrage den Støi eller Snak, som hersker i samme. Man bliver ret som fortunlet eller ør i Hovedet, og de svage og ligesom paa ny fremspirende Kræfter udmattes. Naar disse have vunden nogen mere Fasthed, da kan man efterhaanden vænne sig til de større Selskaber og deri finde en slags Adspredelse og Tidsfordriv, hvortil dog ellers den tænkende Mand nesten aldrig — og i det mindste saare sielden — synes at trænge.

Dette veed jeg, at disse Fremmede vare mig i Veien og jeg — efter min Formening dem. — Jeg blev ærgerlig, og satte mig ret for at udspeide
 236 dem, deres Øiekast, deres Miner, hvoraf jeg alt troede at kunde opdage deres Hiertes Tanker, hvilke jeg sikkerlig ikke bedømte med Lemfældighed eller den Godmodighed, som altid haaber og troer det Bedste — Af den Eenes Øie syntes mig at opdage Hyklerie, af den andens Vellyst, hist sad Een, der saae ud som en Nøddeknækker, her Een, der forekom mig liig en Skov-Røver — Under disse gyselige og tildeels dunkle Forestillinger listede jeg mig udaf Døren og bad min Svoger, som jeg mødte udenfor, at jage disse forskrækkelige Mennesker, som sikkerlig havde i sinde at giøre en Ulykke, paa Døren. Saa mistænkelig er Mennesket under en saadan Forfatning, saa overilet er han i sine Domme over fredelige og uskyldige Mennesker, i det han lader sig henrive af sit vrantne Lunes bittre Galde. —

Den 24 August var jeg i Kirke med min Svoger. — Den store Samling af Mennesker var mig modbydelig, og paa ingen Maade vilde mine

Øren finde Gehør i den uharmoniske Sang, der forekom mig som et afskyeligt Skraal, jeg gav mig derfor til at skraale med af alle Kræfter, og overvandt derved for en Deel det modbydelige Indtryk, som Sangen gjorde paa mine Nerver. Især gjorde jeg mig Umage for at overskrige en Person, der stod tæt bag mig, som i en snærende skrigende høi Oktav-Stemme, søgte at tage Troen 237 fra Degnen, hvis Stemme iøvrigt forekom mig at ligne en Geedebuks Brægen, naar han er sulten. — Min Svogers Stemme, der nylig ved min Dands i Haugen saameget havde været mig behagelig, syntes mig nu at ligne en arrig Tyrs Brølen — Jeg maatte vende mig bort og stikke Fingrene i mine Øren, da han just stod ved Siden af mig. — Jeg havde hverken Lyst eller Samling til at høre efter Prædiken; Adskilligt, som blev sagt, troede jeg at sigte til min Person, hvorover jeg blev baade ængstelig og bedrøvet, og troede, at heele Menighedens Øine vare henvendte paa mig. Et ubetydeligt Tilfælde satte mig i bedre Lune. Man erindre sig, at jeg var som et Barn, der glæder sig endog ved de mindste Bagateller. En Bonde, som sad hos mig, løftede til Side en Kiole, Vest og adskillige Trøier, og geraadede endelig efter lang Kravlen ned i et Par Skind-Buxer, hvorfra han holede en lille Snuustobaks Daase, som han presenterede mig. Jeg tog imod Daasen, og da jeg længe havde mærket een af mine Formænd at sidde og nikke med Hovedet, hvorover jeg hemmelig havde ærgret mig, tog jeg Daasen og fik ham til at tage en Priis, hvorved han adskillige Gange kom til at nyse. — Og nu glemte jeg ei

at sige prosit, og glædede mig ret hiertelig, at have emploieret min Naboes saa vel forvarede Tobak paa et saa behørigt Sted. —

238 Onsdagen den 27 August forlod jeg Sellesborg og kørte til Rønne. Ved min Hiemkomst mærkede jeg tydelige Spoer til Bedring og Selvbevidsthed. Min blide Rolighed, og glade, dog aldrig overgivne eller støiende, Munterhed begyndte igien at yttre sig. Jeg kom nu jevnlig i Selskaber blant adskillige gode Venner og Bekiendtere, som alle med den inderligste Deeltagelse søgde at opmuntre og fornøie mig. Dog var jeg altid i Selskaber frygtsom og tilbageholden, og ofte i megen Forlegenhed med mig selv; da jeg frygtede for at begaae en eller anden dum Streg. Med megen Begierlighed drak jeg gjerne et Glas Viin, og da blev jeg som oftest usædvanlig snaksom og munter. Jeg var velkommen hos alle, og som barnfødt her paa Stedet baade kiendt og elsket af mange, som endog gjorde sig en Glæde af at trække mig til sig. — Endnu vare mine Siels Kræfter saa svage, at jeg ei med Samling eller Nytte kunde læse en Bog igiennem, ikke heller skrive noget sammenhængende. Herover bedrøvedes jeg saare meget, og var stundom gandske mismodig, imidlertid trøstede mine Venner mig, og Haabet, der er den Ulykkelige Støttstav, slog mig ikke heller feil.

Endnu vedvarede min Legems Svaghed, og man kan slutte sig til min Konstitutions Styrke af den lange Tid, hvori jeg kunde kiempe med
239 en saa smertefuld og farlig Sygdom. Jeg vedblev bestandig at bruge afførende Midler, som dog

giorde saa liden Virkning, at Exkrementerne vare saa haarde som en Steen og forarsagede heftige Smerter, saa at jeg altid med Angest og Misfor-
nøjelse forføiede mig til det Ærende, som dog er saa nødvendigt til det menneskelige Livs Ophold. Man kan neppe forestille sig den Tortur, jeg deels virkelig udstod, deels ogsaa indbildte mig at skulle lide, især i min Sygdoms første Tid, da min ophid-
sede Fantasie malede saa mange sørgelige Skrækk-
billeder for min nesten til Fortvivelse nedsiunkne Siel, der endnu nærede en dunkel Erindring af de sørgelige Scener, som jeg paa Hospitalet havde været underkastet. —

At disse Smerter efterhaanden aftog, vil enhver lettelig forestille sig. Især merkede jeg god Lindring ved Kiørsel og anden stærk Bevægelse, og endelig blev jeg befriet fra den tunge Byrde, som saa længe havde trykket mig. Omtrent midt i September, i een af disse yndige og blide Efteraars Dage, som i vort Klima langt overgaae Foraarets, ja nesten deel, Sommerens Behagelighed, reiste jeg om Morgenen tidlig ud paa Landet, for at besøge en elsket Farbroder, som boede omtrent 1 Miil fra Byen. — Paa det tredie Sæde i en Karmvogn og paa vore bornholmske Veie kan man blive gandske artig forstødt. Enhver Patient, som skulde trænge til en saadan Bevægelse, skal sande mine Ord, ²⁴⁰ hvis han vil underkaste sig Operationen. — Jeg følte en heftig Riven og Sliden i mit Underliv, men lagde ei videre Mærke dertil, da jeg ansaae det for en Følge af min sædvanlige Sygdom. Det var en Søndag, og vi gik alle i Kirken. Midt under Gudstienesten tiltog Smerten, og jeg blev

saa beklemt, at jeg nær var besvimet, men jeg tvang mig; da en falsk Undseelse afholdt mig fra at gaae ud af Kirken. — Nøden tog alt meer og meer til, og da jeg ei kunde overtale mig til at gaae ud, gik det mig som min gode Ven Sancho, da han i den mørke Nat var underkastet den heftigste Forskrækkelse, lignende deri de unge Krigere, der under Hestenes Vrindsken og Trommernes Bulder første Gang høre de fiendtlige Kugler at suse forbi det bedøvede Øre. — Imidlertid blev jeg siddende gandske rolig, og lod mig ikke det mindste vedgaae, hvilken Ulykke der var mødt mig, imedens at mine Naboer ret flittig lod Snuustobaks Daasen spadsere omkring. Og den Eene saae paa den anden, ret som for at udspeide Gierningsmanden, der imidlertid sad gandske rolig og lod sig ingen Ting vedgaae. — Fra den Dag af toge mine Kræfter alt meer og meer til og endelig overvandt min stærke Natur den haardnakkede Obstruction, som nu nesten i fire Maaneder havde plaget mig. — Med mine Legems Kræfter vendte ogsaa efterhaanden mine
 241 Siels Kræfter tilbage, dog saa langsam, at jeg i Begyndelsen af October Maaned ikke kunde skrive et sammenhængende Brev, med mindre at samme blev mig tilsagt af en Anden. — Først i December Maaned fik jeg fuldkommen den forrige Brug af mine Sindskræfter igien.

Jeg har saaledes fuldført dette vanskelige Arbeide med saa megen Oprigtighed, at jeg neppe veed med mig selv at have taget et Ord fra, eller lagt et andet til. Endog adskillige Omstændigheder, som kunde have været interessante, har

jeg forbigaaet, da jeg ei med den fuldkomneste Nøiagtighed, kunde erindre dem; hertil regner jeg især, den søde Drøm, som jeg paa Hospitalet nød, da jeg fantaserede mig ind i Fredens lykkelige Land, hvor jeg nød en Rolighed og Lyksalighed, som jeg med dunkle Farver vel kan male, men ei beskrive. — Den reene, klare Æther, som jeg i hiint lykkelige Land havde skuet, kan jeg ingen Ting sammenligne med. Allernærmest kunde det lignedes med et yndigt, stillestaaende Vand, hvori den lyseblaae Himmel og de grønne Buske og Træer speile sig. Naar jeg i min Sygdom — allerhelst paa et vist Sted i Hospitalets Hauge — saa dette liflige Syn, oprørtes strax min Fantasie, og hovedkulds skulde jeg have styrtet mig i det Vand, som indbød mig til saa megen Rolighed, dersom ei mine Ledsagere havde holdet mig derfra. Jeg bestyrkedes herved i mine Griller om, at min troe Oppasser var den skin- 242
 barlige Djevel, der hindrede mig fra Adgangen til det lykkelige Paradiis. Det gjorde mig meget ondt, da jeg næste Aar efter hørte, at denne gamle Mand ved Døden var afgangen. Det vilde sikkert have været baade ham og mig en stor Fornøielse, at forsklare hinanden Anledningen til den megen Misforstaaelse, som saa ofte indtraf imellem os, hvis jeg ellers havde havt Koldsindighed nok til at tale om denne emfindtlig Materie, hvorom jeg i de første Aar efter min Helbredelse ikke gierne indlod mig, da jeg med en slags forlegen Undseelse syntes at erindre mig min Sygdom. Ofte og især i de første Aar følte jeg Bekymring for et Recidiv af denne smertelige Sygdom, men

efterhaanden forsvandt denne Frygt, da jeg i de følgende Aar tydelig mærkede mine Siels-Kræfter, hvoraf især Hukommelsen under Sygdommen og nogen Tid efter var meget svækket, at tiltage. Ogsaa min Karakter tog under Sygdommen en anden Vending — Man erindre sig, at et Tidsrum nesten af $1\frac{1}{2}$ Aar bortsvandt for mig — thi da jeg i Foraaret 1784 var færdig til at reise til Kiøbenhavn, blev jeg overfaldet af en heftig Kold-Feber, som nesten holdt mig den største Deel af Sommeren, saa at jeg først i September Maaned blev istand til at forlade Fædrelandet. Fra flygtig og munter var jeg bleven sat og alvorlig — Musik, Poesi, Deklamation, Dands, som i mine

243 første yngre Aar (jeg undtager Vinteren imellem 82 og 83) havde udgiort nesten min eneste Beskieftigelse, tabte en Deel af deres Værd for mig, og med mere Opmærksomhed lagde jeg mig efter de akademiske Videnskaber, da det nu var bleven min faste Beslutning i fremtiden at vorde Skolelærer, hvortil jeg syntes baade at have Kald og Lyst. Og da just paa samme Tid Planen blev lagt til en bedre Indretning ved Rønne latinske Skole, hvis Rectorat hidindtil havde været foreenet med det residerende Kapellanie, foresatte jeg mig af alle Kræfter at gjøre mig baade duelig og værdig til denne Post, hvis Vanskelighed snarere tillokkede end afskrækkede mig, da jeg tillige ansaae det, som den meest ærefulde Maade, at yttre min Taknemlighed imod mit elskte Fødeland, i hvis Skiød jeg foruden mange andre Velgierninger — ogsaa havde fundet min tabte Forstand igien.

Der herskede i Hovedstaden, og især paa visse Kaffee-Huse i Hovedstaden, paa den Tid en slags Vittigheds Jagt, hvorved i Almindelighed den, der havde den største Uforskammenhed og den slebteste Tunge, stod sig best og især slog sig til Ridder paa den mindre Erfarnes og Dristiges Bekostning. Naar dette Raillerie blev holdt inden sine Grændser, kunde det have sin ypperlige Nytte til at lære de unge Indtrædende den Beskedenhed og Klogskab, som de ofte trænge til at erindres om, hvilket ogsaa uden Undtagelse af ²⁴⁴ Stand, Rang eller Alder skeedte. — At jeg selv, der 15 Aar gammel blev Student, og ingen huuslige Selskaber var indviet til, der kunde opfylde det Tomme i min Siel, og udslette den Lyst, ja endog Trang jeg følte til at søge de offentlige Steder, maatte igiennemgaae denne Skiersild, er meget begribeligt. Prøven faldt lykkelig ud; ved aabenhieret Fortrolighed og en inderlig Velvillie til aldrig at fornærme nogen, forenet med uskyldig Munterhed, vandt jeg nesten alles Hierter, og tæller iblant disse mine Ungdoms Venner adskillige af Stadens nyttige og duelige Mænd, der vel ei paa denne Vei gjorde Fremskridt paa Videnskabernes Bane, men ikke desto mindre lærte Erfarenhed i at omgaaes med Mennesker og Kundskab om det menneskelige Hierte, hvilke tvende Ting ere overmaade nyttige og nødvendige for Embedsmanden og Videnskabsmanden, der ellers endog med de bedste theoretiske Indsigter, staaer Fare for at vorde Tølper eller Pedant. — Altsaa i denne Erfarenheds Skole tumlede jeg mig ret lystig i mine yngre Dage, men ikke desto

mindre lagde jeg allerede den gang Mærke til en slags falsk Vittighed, som blev Tonen hos enkelte Medlemmer af Selskabet, der nesten udartede til gemeen Mundkaadhed og Ordgyderie. Disse uforkammede Renomister, der ved tøilesløse Sæder og en ret gesvadsig Tunge udmærkede sig, angrebe
 245 ofte den uskyldige Beskedenhed, der snarere fortiente Opmuntring end Nedtrykkelse — hvor lettelig tager ikke en saadan Smitte Overhaand, og anstikker endog de bedste og vittigste Mennesker — der just have de ypperligste Talenter til at udmærke sig — ei at tale om dette *servum imitatorum pecus*, som findes i alle Stænder. —

Men havde jeg, endog i min yngre og mindre erfarne Alder, Afskye for saadan uvittig Mundkaadhed, saa vil vel ingen undre over, at, efter en saa voldsom Sygdom, hvori jeg havde været udsat for saa haarde Prøver, min Afskye for denne Last maatte tiltage. — Den blev endog saa levende, at jeg fra den Tid ikkun saare sielden, og altid i nødvendige Erinder besøgte de offentlige Steder, hvis Støjen, Vrimmel, Qualme og Tobaksrøg bleve mig gandske utaalelige. — Under de heftigste Angreb i min Sygdom gjorde jeg mig selv den Bebreidelse, at jeg havde misbrugt min Forstand, hvis Brug derfor var bleven mig berøvet. Efter Sygdommen, ja endog undertiden i de *lucida intervalla*, som jeg nød under samme, gjorde jeg det høitidelige Løfte, at, dersom det guddommelige Forsyn vilde igien skienke mig Brugen af min Forstand, skulde jeg herefter med større Forsigtighed og Klogskab gjøre Brug af den, og især aldrig med Forsæt misbruge samme til

at bedrøve, fornærme eller krænke mine Medmennesker. At jeg efter bedste Evne og Overbeviisning har bestræbt mig for at opfylde dette høitidelige Løfte, derom giver mig mit eget Hierte et ei ufordeelagtigt Vidnesbyrd — O! at det ei maatte være Egenkierlighedens partiske Stemme, som saa ofte forblinder og bedaarer det menneskelige Hierte! Saa meget tør jeg med Sanddruhed sige om mig selv, at jeg med Opmærksomhed har arbeidet paa, at bekiempe og overvinde de Lidenskaber, hvilke min heftige og fyrige Karakter saa lettelig udsætte mig for, og at vinde den Fasthed, den Rolighed, den Blidhed i Karakteren, som er nødvendig for alle Mennesker, men allermeest for en Skolelærer, naar han vil haabe at gjøre sit Arbeide med Nytte og Fremgang.

I den første Tid, efter min Helbredelse, drømte jeg undertiden, at min Forstand var mig berøvet, hvorover jeg følte en heftig Bedrøvelse, og frydede mig inderlig, naar jeg vaagnede og befandt det at være en Drøm. Hverken kunde jeg med Rolighed tænke paa min fortvivlede Forfatning, ikke heller kunde jeg erindre adskillige af de Omstændigheder, som siden efter ret levende ere vendte tilbage i min Hukommelse. Altid med Angest og Forskrækkelse erindrede jeg mig i Førstningen denne min ulykkelige Forfatning, siden med meer og meer Rolighed, ja endog med en slags Velbehag, og især er min Fantasie udtømmelig i at afmale mig yndige — endog sandselige — Billeder af den Fred og Lyksalighed, som jeg nød i den ubevidste Tilstand, som jeg forhen har beskrevet og som jeg altid med den inderligste Velbehag

erindrer mig. I en heftig Legems Sygdom, som i nogle Aar fra 1789 til 1792 jevnlig angreb mig, egentlig en heftig Bryst-Krampe, der stundom underkastede mig de heftigste Convulsioner, var mit Hierte bestandig opfyldt af Tanken om den Glæde jeg engang havde nydt og snart igien skulde indgaae til — Allermeest svævede disse Tanker for min Siel, da jeg i April Maaned 1791, i 3 Uger laae paa Sygeleiet, og nesten hver Time ventede min Opløsning. Jo svagere mine Legems-Kræfter vare, desto stærkere vare mine Siels, — jeg laae hele Dagen for det meeste eensom og læste med den største Munterhed og Opmærksomhed, ofte nødte mig Krampens Anfald at krybe op af Sengen, for at indtage de Medikamenter, som den ædle Aaskau og den flittige Jourdan havde foreskrevet mig — Jeg nævner her med den inderligste Taknemlighed disse to ypperlige Mand, der med den største Flid daglig besøgte mig i min Sygdom. Deres Godhed for mig og ædle Uegennyttighed tillod dem ikke engang at ville imodtage nogen Betaling. Men under alt dette følte jeg en overordentlig Munterhed, Skarpsindighed og Lethed endog til litteraire Arbejder, og om Natten førte min Fantasie mig

248 saare ofte hen til det fredelige og lykkelige Land, hvis Indvaaner jeg engang fordem havde været. — Saaledes havde jeg endog i Legems Svaghed disse glade og lykkelige Timer, som igien opveie imod den Smerte og Bekymring, som Sygdom ellers i Almindelighed medfører — Ved Sinds og Legems Sygdom lærer man at erkiende Forstandens og Sundhedens dyrebare Værd, som man maaskee

ikke ellers noksom paaskiønner — og det ikke uden Aarsag — Eensformig Rolighed slapper og svækker saavel Siels som Legems Kræfterne, de ligesom sløves og kiende ikke engang selv sin egen Spændekraft og Styrke. Ved Sygdom, Lidelse og den derved foraarsagede Kamp og Anstrængelse udvides, forøges og skierpes de. Vel sandt! Kampen er ofte haard, og stundom skielver man for at ligge under i den — Men jo farligere, jo haardere den var, med desto større Glæde erindrer man sig den lykkelig overstandne Nød, og velsigner Almagten, der saa underlig, saa uforventet skiænkede Trøst, Haab og Kræfter; Saa at vi med det smukke gamle Ordsprog kunne sige: at naar Nøden er størst, er Hielpen nærmest.

Som et Beviis paa min Hukommelse baade under Sygdommen og efter samme, maae jeg anføre følgende: — Man erindre sig fra det foregaaende den unge Landkadet, som jeg benævnedes Rhadamantus, andet Navn vidste jeg ikke paa ham, da jeg aldrig før havde seet eller kiendt ham. Omtrent 3 Aar efter seer jeg paa Balpare-²⁴⁹ Sahlen en høi og smuk Officeer, hvis Lineamenter vare mig fuldkommen bekiendte. Jeg nærmede mig uformærkt til ham, og da jeg hørte hans Stemme, kiendte jeg strax min Rhadamantus igien. Jeg indlod mig i Samtale med ham og spurgde, om han ei i Aaret 1783 havde lagt paa Frideriks Hospital — Da han havde tilstaaet dette, tiltalte jeg ham som min Rhadamantus, og strax erindrede han sig det afsindige Menneske, som han saa ofte havde besøgt — Han var imidlertid bleven meget ukiendelig baade ved Alder, Vext

og Forandring af Mondur, han var nu Lieutenant ved Kongens Regiment, en elskværdig og beskeden ung Mand, med hvilken jeg med Fornøielse fornyede det gamle Bekiendtskab. — Jeg anfører denne Omstændighed, som et Beviis paa, med hvor meget Liv jeg efter Sygdommen kunde erindre de Begivenheder, som under dens haardeste Kamp havde mødt mig — Og ligesom herved dokumenterer Fortællingens Troeværdighed.

Engang ved et uformodentligt og sørgeligt Tilfælde, da to af mine ældste og bedste Disciple druknede ved at bade sig, var det nær ved, at jeg paa ny havde tabt min Forstands Brug, og Natten imellem 22 og 23 August 1789 var for mig en haard Kamp — Gud gav Kræfter til at
 250 igiennemgaae den, og skienkede mig de nesten gandske forsvundne Sinds Kræfter igien. Mit Legems Helsen derimod var ødelagt, og i de følgende 4 Aar maatte jeg kiempe med en smertelig Sygdom, som jeg neppe havde ventet at overleve. Min Forfatning under den min langvarige Svaghed er ikke mindre mærkværdig end under min Sinds-Sygdom — Med Fornøielse skulde jeg meddele samme, dersom jeg ikke allerede nu frygtede for at have trettet mine Læseres Taalmodighed. Men det er dog kun sielden, at Patienten selv har Kræfter nok til at beskrive sin Sygdoms Historie, denne afhandles for det meste af en Læge, som bedømmer den efter udvortes Symptomata, og dog aldrig saa nøie, som Patienten selv, kan kiende hans indvortes Forfatning. Det var muligt, at duelige og indsigtfulde Læger af denne min Sygdoms Historie kunde giøre nyttige

Betragtninger, især over den Forsigtighed og Klogskab, hvormed en Læge bør behandle en saadan Patient — Eller i det mindste bestyrkes i den rigtige Omgangsmaade, som deres Forstand og Erfarenhed allerede for længe siden lærte dem.

Min Helbredelse fra denne farlige Sygdom skylder jeg især min Hiemkomst til Fædrenelandet, og mine Mødres og øvrige Families og andre Bekiendteres venskabelige Omgang og Opmuntning. — Især skylder jeg min gode Moder, der paa ingen Maade vilde lade sig rive fra sit 251 forvildede Barn, den inderligste Taknemlighed. Jeg vendte hiem til min Moders Huus som den forlorne Søn, anklaget og mistænkt for Udsvævelser, hvorfra mit Hierte var reent og ubesmittet. Oprindelsen til dette for mig saa ufordeelagtige Rygte maae jeg dog fortælle: I Begyndelsen af Aaret 1783 kom en Beslægtet af mig reisende fra Landet til Byen, han vilde besøge mig om Aftenen Kl. 5 paa Valkendorfs Collegio, men traf mig ikke hjemme, han bød Opvartersken lade mig vide sin Ankomst, og at han reiste den følgende Dag Kl. 11. — Da jeg udeblev, kommer han igien den følgende Dag Kl. 11, hører at jeg ei havde været hiemme om Natten, og maae reise uden at faae mig i Tale. Alt dette bliver skrevet hiem til mine Mødre med sin behørigte Sauce dertil, med et Forslag at en vis Mand i Kiøbenhavn vilde imodtage mig i Kost og Logis for 100 Rd. aarlig, hvis mine Mødre vilde betale for mig, da det aldeles ikke gik an, at et saadant forvildet Faar løb paa sin egen Haand. Imidlertid var jeg inviteret til Aften hos Revisor Krygers Enke paa

det almindelige Hospital, og da det var sildig om Aftenen og overmaade ondt Veir, tilbød Mad. Krygers Søn mig at ligge hos sig om Natten, hvilket venskabelige Tilbud jeg saa meget hellere imodtog, da jeg den følgende Dag Kl. 8 skulde derud for at informere. — Fra min Information gik jeg paa Klosteret, derfra til mit Spisequarteer, 252 og endelig hiem, men kom for sildig til at treffe min bortreiste Ven, som ei kunde forestille sig en saa uskyldig Aarsag til min Udeblivelse. Siden søgte han, overbeviist om sin Feiltagelse, saa snart som muligt at udslette de ufordeelagtige Tanker, han havde opvakt imod mig — ikke forsætlig for at skade mig, men af utidig og uforsigtig Iver for mit Vel. — Jeg elsker ham i dette Øieblik som en af mine oprigtigste og bedste Venner, der nesten med Enthusiasme elsker mine Forældre og min Familie. Men dette vil jeg anmærke: Man bør være varsom i at opvække ufordeelagtige Tanker om unge Mennesker, allerhelst paa et saa afsidesliggende Land, som Bornholm, hvor de Gamle, som oftest, ere nysgierrige, mistænkelige og lettroende. — Med den største Ærgrelse og Misfornøielse har jeg her paa Landet hørt nogle af mine Ungdoms Venner ilde omtalte, som aldeles ikke fortiente det, men tvertimod blandt os selv være hædrede formedelst deres gode Karakter og retskafne Opførsel — Imidlertid opvakte disse ugrundede Rygter Mistillid og Misforstaaelse imellem Børn og Forældre. — Gid enhver vilde feie for sin egen Dør! — Og være meer opmærksom paa sin egen end andres Moralitet! — Jeg undtager det Tilfælde, naar uund-

gaaeligt Pligt paalægger os det, og endda bør det skee med Forsigtighed og Klogskab. —

Mit Hiertes Velsignelse over hver ædel Ven, 253
der endog i denne min kummerfulde Forfatning
rakte mig en trofast Haand, og ved kierlig Op-
muntring og venskabelig Deeltagelse veiledede
mit saarede Hierte til Tanke om Lindring og
Bedring! —

Samlet i Aarene 1800 og 1801, sluttet den
23 Junii 1801.

C. S. ANDRESEN.

NOTER.

S. 1 l. 8 fr. o.

om en hastig Død. —] Foranstaaende vers er en del af et digt af Andresen: „Ved min Vens, Doctor Med. Johan Smiths, og hans Kones, Henriette Tops, Grav; hvilke døde paa Molde: Han i December 1785, og Hun i Ianuarii 1786”. Digtet findes i CLAUS ANDRESEN: *Poetiske Forsøg*. Kjøbenhavn 1786. S. 187—190. — Om Johan(nes) Smith og Hendriette Top se noten til s. 7 l. 16 fr. o. — Claus Andresen (1751—1816) blev student fra Helsingør skole i 1772, degn paa Christiansø 1787 og i Østerlarsker-Gudhjem sogn 1790. Han var søn af toldkontrolør Jørgen Andresen (1720—1778) i Helsingør. Han stod Christopher Schroeder Andresen nær, dog vist kun som ven fra skoledagene. — C. BEREND: *En bornholmsk Degn og Digter*. I: *Bornholmske Samlinger* VI. Rønne 1911. S. 81—96. — H. EHRENCRON-MÜLLER: *Forfatterlexikon*. I. Kjøbenhavn 1924. S. 124—26.

S. 1 l. 14 fr. o.

mit Fødeland] Bornholm.

S. 1 l. 16 fr. o.

ikke usandsynlige Anledning] se s. 51 ff.

S. 2 l. 3 fr. o.

Sulima... Selim] LOVISE SOPHIE BECK: *Selim og Zulima*. Trykt i: *Forsøg i de skønne og nyttige Videnskaber*. Syvende Stykke. Kjøbenhavn 1769. S. 57—158. — H. EHRENCRON-MÜLLER: *Forfatterlexikon*. I. Kjøbenhavn 1924. S. 312—13.

S. 3 l. 5 fr. n.

nogle Stipendia] Andresen var baade kommunitets-

alumne (se note til s. 52 l. 7 fr. o.) og alumne paa Valkendorfs Kollegium. Som det sidste oppebar han fra Mikkeldags termin 1781 til og med samme termin 1786 to gange aarlig en sum, der varierede fra 10 til 30 rigsdaler. — *Stipendium Walckendorffianum*. MS. i Universitetets arkiv (Universitetsbiblioteket).

S. 4 l. 2 fr. n.

en Ungdoms Ven og Lærer] Muligvis huslæreren hos toldereren i Rørvig Jens Ache. Men jeg kan ikke oplyse, hvem der beklædte denne stilling i 1783. Fire aar senere var den da 32-aarige Valentin Møller, der var student fra samme aar som Andresen, informator for Aches børn. Maaske man dog snarere genfinder Andresens ungdoms ven og lærer i degnen i Rørvig Christian Ørbech, f. 4/3 1740, student fra Kolding 1764, skoleholder og degn i Rørvig febr. 1771, d. 28/2 1811. Han kan muligvis i aarene 1764—71 have været lærer for Andresen (i Rønne eller Helsingør). — *Kjøbenhavns Universitets Matrikel*. III. S. 248 og 341. — ANDERS PETERSEN: *Sjællands Stifts Degnehistorie*. Kjøbenhavn 1899. S. 122. — Folketællingen 1787 (Rørvig) (Rigsarkivet).

S. 5 l. 6 fr. o.

Veninde fra Kjøbenhavn] Om denne kan jeg intet oplyse.

S. 5 l. 7 fr. o.

hvor jeg havde Information] Hos revisor Krügers enke. Se note til s. 6 l. 4—3 fr. n.

S. 5 l. 15 fr. o.

Landsby ved Færgen] Lynæs.

S. 6 l. 5—4 fr. n.

det almindelige Hospital i Sølvgaden] 1769 indviedes Almindeligt Hospital i Amaliegade. Det flyttedes 1775 til Sølvgadens Kaserne og forblev dér til 1785, da det flyttedes tilbage til Amaliegade, hvor det havde til huse til 1892, da det flyttedes til Nørre Allé. I 1919 flyttedes det endelig til den nedlagte Skt. Johannesstiftelse

i Ryesgade. — GORDON NORRIE: *Københavnske Hospitalsforhold i Fortid og Nutid*. I: *Festskrift til Julius Petersen*, udg. af *Dansk Klinik*. København 1910. S. 58, 61 og 69.

S. 6 l. 4—3 fr. n.

hos sal. Revisor Krügers Enke] Joachim Christian Krüger havde været kammerlakaj hos Christian VII og fra 1775 revisor ved den almindelige Plejeanstalt med bolig i den nuværende Sølvgadens Kaserne. Han døde 22/9 1781, 60 aar gammel. I sit ægteskab med Johanne Christiane Brun havde han i hvert fald 1 søn og 2 døtre: 1. Johan Hartvig Ernst Krüger, landinspektør, kaptejn og kompagnichef ved landeværnet 14/6 1802, gjorde tjeneste i september 1807 i København og blev forsat til Kongens Regiment 1808. Han fik sin afsked samme aar. Ved sin død efterlod han sig flere børn, af hvilke tre døtre optoges i hans svoger Munthes hus (se nedenfor og noten til s. 10 l. 5 fr. n.). — 2. Christiane Sophie Krüger, døbt i Frue Kirke 7/2 1756, gift 5/12 1783 i København med Johan Abraham de Besche (1755—1842), der 15/10 samme aar var bleven udnævnt til bergkirurg paa Kongsberg. Hun døde 2/9 1831. — 3. Anna Margrethe Krüger, gift 1797 med den s. 10 nævnte Eiler Christopher Munthe (se noten til s. 10 l. 5 fr. n.). — *Adresseavisen*. 1781, no. 163 (24/9). — F. C. KLÆR: *Norges Lager*. I. Christiania 1888. S. 67—68. — HARTVIG MUNTHE: *Efterretninger om Familien Munthe*. Christiania 1883—88. Flere steder, især s. 469—77. — J. C. W. HIRSCH og KAY HIRSCH: *Fortegnelse over danske og norske Officerer fra 1648—1814*. VI. fol. 279r (MS. Det kongelige Bibliotek).

S. 6 l. 3—2 fr. n.

Hr. Halkiærs Børn] Friderich Christian Halkier, født 1730, drog 1752 med en af Asiatisk Kompagnis kinafarere som baadsmand. Han blev 1755 ansat som ekvipagemester i Trankebar, hvor han fik alvorlige stridigheder med den vanskelige guvernør H. G. Krog. Han

blev c. 1761 kasserer, efter ansøgning i 1770 sekretraad og døde i Trankebar c. 1787. I sit tredje ægteskab, med Angelique de Roche 1772, havde han tre børn, hvoraf i det mindste de to ældste har været i huset hos revisor Krügers: 1. Friderich Adolph Halkier, født 1774, kom som barn til Krügers. Han drog 1794 tilbage til Trankebar, blev fuldmægtig ved guvernementet og vedblev at fungere under den engelske okkupation 1808—15. Han blev gift i Trankebar med Maria Martini, skilt 1809 p. g. a. sin drikfældighed og døde 1817. — 2. Angelique Abigail Halkier, født 1776, drog tilbage til Trankebar i 1787. — 3. Ellen, født c. 1777, var endnu i 1781 i Trankebar. — KAY LARSEN: *Dansk-Ostindiske Personalie og Data*. II (MS. Det Kongelige Bibliotek).

S. 7 l. 12—13 fr. o.

Frideriks Hospital] Blandt de i Landsarkivet opbevarede journaler fra Frideriks Hospital findes ingen over Andresen.

S. 7 l. 16 fr. o.

Smith] Johannes Smith (1758—1785), søn af kammeraad, apoteker og borgermester Antonius Smith, fødtes i Slagelse, blev student 1775, tog medicinsk eksamen 1783 med laud. og blev dr. med. 1784. Samme aar udnævntes han til landfysikus i Romsdal amt med bolig i Molde. Han døde dér allerede 21/12 1785. Andresen og Smith var studenter fra samme aar og havde begge to haft Horrebøw til privatpræceptor. Om deres venskab se det i noten til s. 1 l. 8 fr. o. nævnte digt. Smith var 8/4 1785 i København bleven gift med Hendriette Top, døbt 28/10 1762 i Ærøskøbing, datter af provst Didrik Top og Anne Cathrine Eleonore Dorothea Hendriksen. Hun døde fjorten dage efter sin mand, 4/1 1786. — CLAUS ANDRESEN: *Poetiske Forsøg*. København 1786. S. 187—90. — KRISTIAN CARØE: *Den danske Lægestand: I. Doktorer og Licentiat* 1479—1788. København og Kristiania 1909. S. 117. — *Kjøbenhavns Universitets Matrikel*. III. København 1912. S. 339 og 345.

S. 7 l. 17 fr. o.

Mathiesen] Jacob Jersin Mathiesen (c. 1750—1785), søn af købmand M. Mathiesen, blev student 1771 fra Roskilde skole Han var alumne paa Valkendorfs Kollegium 1775—80 og medicinsk kandidat ved Frederiks Hospital fra 1779 til sin død. — KRISTIAN CARØE: *Op. cit.* S. 84.

S. 7 l. 11 fr. n.

et tempererende Pulver] Se: *Pharmacopoea Danica*. Hauniae 1772. S. 221.

S. 9. l. 3—2 fr. n.

som Messina] Ved jordskælvet 5/2 1783 ødelagdes den største del af byen. Begivenheden omtales første gang i De Kiøbenhavnske Tidender (Berl. Tid.) 14/3 (no. 21).

S. 9 l. 1 fr. n.

Geheimeraad Guldberg] Ove Høegh-Guldberg (1731—1808) havde 22/11 1780 faaet titel af gehejmeraad og 9 dage senere, 1/12, af statsminister.

S. 10 l. 5 fr. n.

Eiler Christopher Munthe] Eiler Christopher Kaasbøll Munthe (1759—1814), søn af præst Anders Borch Munthe, fødtes paa gaarden Vestad i Trondhjem stift. Han kom til Kjøbenhavn 1770, blev student 1776 og studerede filologi, men tog ingen eksamen. Vistnok 1788 blev han pageinformator, 1797 andenlærer ved seminariet paa Blaagaard og aaret efter overlærer ved Kjøbenhavns Katedralskole. Ved bombardementet i 1807 mistede han alt, hvad han ejede, desuden sin venstre arm. 1809 blev han rektor ved den lærde skole i Nyborg og døde dér 1814. Han var meget paaskønnet som lærebogsforfatter, nød stor anseelse som skolemand og vurderedes som menneske meget højt af de bedste i tiden. Han var 7/6 1797 i Nicolai Kirke bleven viet til Anna Margrethe Krüger (se noten til s. 6 l. 4—3 fr. n.), der blev ham en udmærket hustru. Hun „hensov . . . ved en blid og rolig Død . . . nedbøiet ved mange Aars Lidelser” i Kjøbenhavn 16/8 1826. 1. En søn, Andreas Christian

Frederik Munthe, døbt 16/9 1802 i Frue Kirke i København, døde som barn. — 2. En datter, Sara Johanne (Hanne) Christiane Munthe, født 23/3 1798, levede hos moderen til dennes død. Hun tog senere ud som guvernante, bl. a. hos assessor Aagaards paa Iselingen, og døde i København 22/9 1877. — *Dagen*. 1814. no. 69. — *Adresseavisen*. 1826. no. 192. — THOMAS HANSEN ERSLEW: *Almindeligt Forfatter-Lexicon*. II. Kjøbenhavn 1847. S. 315—17 og *Supplement*. II. 1864. S. 425—26. — F. E. HUNDRUP: *Lærerstanden ved Metropolitanskolen* (indbydelsesskrift). Kjøbenhavn 1872. S. 57—59. — HARTVIG MUNTHE: *Efterretninger om Familien Munthe*. Christiania 1883—88. Flere steder, især s. 469—77. — JOAKIM LARSEN i: *Dansk biografisk Lexikon*. XI. S. 543—44.

S. 11 l. 3 fr. n.

Min Opvarter] Sml. s. 17 øverst. Jeg kan intet oplyse om ham.

S 14 l. 3 fr. o.

Rhode] Hans Henrik Rode (1767—1830), søn af major Georg Frederik Rode, fødtes i Frederikshald. Efter at have gennemgaaet Landkadetakademiet i København blev han 1784 sekondløjtnant ved Kongens Regiment. 1790 blev han premierløjtnant, 1800 kaptejn, 1808 major, og aaret efter drog han som oberstløjtnant til Norge, hvor han 1814 af kong Christian Frederik udnævntes til kammerherre og oberst, og hvor han forblev. Han døde som generalkrigskommissær paa sin gaard Hellerud i Aker, 63 aar gammel. — C. O. MUNTHE i: *Dansk biografisk Lexikon*. XIV. S. 139—40.

S. 14 l. 4 fr. o.

Rhadamantus] Efter den almindelige opfattelse var Rhadamanthus søn af Zeus og Europa og dommer i underverdenen.

S. 15 l. 11 fr. o.

Grandmama] Catharina Schroeder, født West. Se s. VIII og s. 23—25.

S. 16 l. 3—4 fr. o.

H. G. Dahl] Henrik Gregorius Dahl, født 27/10 1757, var søn af købmand og viceraadmand i Helsingør Niels Dahl (1705—1773) og dennes tredje hustru Abel à Møinichen. Han blev student fra Helsingør skole med haud. illaud. i 1776. Hans senere skæbne er mig ukendt. — V. HOSTRUP SCHULTZ: *Helsingørs Embeds- og Bestillingsmænd*. (København) 1906. S. 55. — *Kjøbenhavns Universitets Matrikel*. III. S. 349.

S. 17 l. 15 fr. o.

Bredgaden] Andresen har sandsynligvis paa Frederiks Hospital ligget paa første sal i den nordøstlige pavillon ud til Bredgade. Nogle af stuerne her paa første sal benyttedes som sygestuer (enestuer), andre til bolig for hospitalets kandidater, og enkelte var, i hvert fald til tider, tagne i brug af den nedenunder boende overmedikus. I 1783 boede professor, overmedikus Frederik Ludvig Bang (se noten til s. 21 l. 16—15 fr. n.) i stueetagen; og hans stiftsøn Ole Hieronymus Mynster, senere professor og overmedikus ved hospitalet, og dennes yngre broder I. P. Mynster, senere Sjællands bisp, boede faa aar efter paa første sal. Deraf benævnelser „Mynsters Gang“, der benyttedes lige til hospitalets nedlæggelse i 1910.

S. 21 l. 16—15 fr. n.

Hr. Doctor Bang] Frederik Ludvig Bang (1747—1820), søn af kammerraad, kgl. forvalter Niels Christian Bang, fødtes paa Egebjerggaard ved Nykøbing paa Sjælland. Han tog medicinsk eksamen 1767, blev dr. med. 1773 og reservemedikus ved Frederiks Hospital aaret efter. Fra 1775 til 1800 var han overmedikus. 1782 udnævntes han til professor medicinæ designatus og 1800 til professor ordinarius. Han døde i København som etatsraad 73 aar gammel. Han var fader til den ansete professor Oluf (Ole) Lundt Bang (1788—1877) og stiftfader til brødrene Mynster (se noten til s. 17 l. 15 fr. o. — JUL. PETERSEN i: *Dansk biografisk Lexikon*.

I. S. 477—79. — KRISTIAN CARØE: *Den danske Lægestand: I. Doktorer og Licentiatler 1479—1788*. København og Kristiania 1909. S. 7—8.

S. 21 l. 1 fr. n.

Andreas Henrik Stibolt] Andreas Henrik Stibolt (1739—1821), søn af kommandørkaptejn og kommandant paa Christiansø Caspar Henrik Stibolt, fødtes dér paa øen, blev sekondløjtnant i marinen 1759, kaptejn 1776, ekvipagemester 1781, kammerherre 1783 og udnævntes 1789 til kommandørkaptejn. Han var kadetchef fra 1792 til 97, da han fik sin afsked efter en ham overgaaet generalkrigsretsdøm. Han døde i København. — Andre-sens næstældste søster, Catharina Sophia, var gift med løjtnant Schiødtz, der ejede Sellesborg, og hvis moder Michella Ottilia, født Stibolt (gift med proviantforvalter paa Christiansø, kancelliraad Henrik Schiødtz, fra 1766 ejer af Sellesborg), var en søster til Andreas Henrik Stibolt. Se noterne til s. 34 l. 6—5 og 4 fr. n. — GIESSING: *Op cit.*, tavle I (s. 234). — C. WITH i: *Dansk biografisk Lexikon*. XVI. S. 425—26. — H. R. HIORT-LORENZEN og A. THISET: *Danmarks Adels Aarvog*. XXIX. Kjøbenhavn 1912. S. 503—04.

S. 22 l. 10 fr. n.

Jens Munk] Jens Hansen Munch boede 1787 med sin hustru Bold og sin søn Hans Jensen Munch paa Liden Torv i Rønne i et hus, han selv ejede. De var i det aar henholdsvis 50, 54 og 20 aar gamle. Faderen kaldes skipper, sønnen skibsreder med faderen. — Folketællingen 1787 (Rønne) (Rigsarkivet).

S. 23 l. 1 fr. o.

Horra] Bornholmsk for: dreng.

S. 23 l. 14 fr. n.

min Faders Gaard] Den endnu eksisterende amtsforvalterbolig. Ifølge kgl. resolution af 19/4 1779 havde staten for 2608 rigsdaler købt gaarden til fortsat amtsforvalterbolig af Andresens moder. — Arkitekt K. THORSEN, Rønne: *Skriftlig meddelelse*.

S. 23 l. 11—10 fr. n.

en anden Gaard længere op i Byen] Daværende Østergade no. 73, en stor gaard, der udgjorde de nuværende matrikelnumre 103^a og ^b, 104 og 105, svarende til husnumrene 12, 14, 16 og 18. I foraaet 1916 laa der endnu tre gamle interessante længer: stuehus, stald og lade, rester af gaarden no. 73; de er opmaalte og tegnede af arkitekt K. Thorsen. Gaardens ejerrække kendes tilbage til 1736. Den har skiftevis været kommandantgaard, præstegaard, rektorgaard og amtmandsgaard. Gaarden skødedes 28/6 1779 fra rektor Kofoed til Andresens moder, der 11/12 1801 skødede den til amtmand Mandix. I 1783 ejedes den altsaa af Andresens moder, der boede i den med sin moder og nogle af sine yngste børn (i 1787: Mette Margrethe, Michella Ottilia og Margrethe Eleonora). — Arkitekt K. THORSEN, Rønne: *Skriftlig meddelelse*. — *Folketællingen 1787* (Rønne) (Rigsarkivet).

S. 23 l. 4 fr. n.

Catarina West] Om denne og de i det nærmest følgende nævnte medlemmer af Andresens familje se indledningen s. VIII og XIII ff.

S. 32 l. 2—3 fr. o.

Lems og Timroths... Toner... Schalls... Bueslag] Peder Mandrup Lem (1758—1828), violinvirtuos. Han blev 1771 elev i det kgl. kapel og efter en rejse ansat i kapellet 1785. Han udnævntes til titulær professor i 1793, gik af 1811 og døde efter flere aars svagelighed 69 aar gammel. Som komponist var han uden betydning. — S. A. E. HAGEN i: *Dansk biografisk Lexikon*. X. S. 188—89.

Johan Henrik Christian Tiemroth (1766—1840), violinist, af tysk fødsel, ansattes 1786 i det kgl. kapel og virkede efterhaanden som repetitør, koncertmester og dirigent. Han tog sin afsked 1835. Han optraadte hyppig paa koncerter som solospiller og rostes som en fortræffelig

lærer. — S. A. E. HAGEN i: *Dansk biografisk Lexikon*. XVII. S. 398.

Claus Nielsen Schall (1757—1835), violinist og komponist. Han optoges 15 aar gammel paa det kgl. Teaters danseskole og blev aaret efter, 1773, figurant. 1776 ansattes han som operarepetitør og fik 1779 plads i kapellet. 1792 blev han koncertmester, 1816 titulær professor og 1818 musikkdirektør. Han skrev musik til talrige balletter og spillede ogsaa udenfor teatret en fremtrædende rolle i tidens musikliv. — G. ST. BRICKA i: *Dansk biografisk Lexikon*. XV. S. 52—55.

S. 32 l. 11 fr. o.

Rabekke Skov] Rabekkeskoven er saa godt som forsvunden. Fra Vibegaard syd-øst til Store Almegaard nord-øst for Rønne strakte sig i gammel tid en skovbræmme; men kun enkelte rester er tilbage. — Arkitekt K. THORSEN, Rønne: *Skriftlig meddelelse*.

S. 34 l. 16 fr. n.

Skiægs Buxer] Skiæg var „et Slags laadent eller flosset Tøi, hvilket er overskaaret og behandlet som Fløiel. Kaldtes fordem Plyds”. — *Videnskabernes Selskabs Ordbog*. VI. Kiøbenhavn 1848. S. 258.

S. 34 l. 6—5 fr. n.

Moster... Svoger og Søster] De to sidste er løjtnant Schiødtz og hans hustru Catharina (se noten til s. 21 l. 1 fr. n.). I hvert fald efter stamtavlen hos Giessing havde Andresens moder ingen søskende, saa en virkelig moster af ham kan der rimeligvis ikke være tale om. „Moster” har han sagtens kaldt sin søsters svigermoder Michella Ottilia Schiødtz, født Stibolt, der som enke efter tidligere proviantforvalter paa Christiansø kancelliraad Henrik Schiødtz boede hos sin søn og svigerdatter paa Sellesborg til sin død 1812.

S. 34 l. 4 fr. n.

Sellesborg] Viesgaarden, Nylarsker sogn, c. 8 kilometer syd-øst for Rønne, købtes 1766 af den i forrige

note nævnte Henrik Schiødtz, som 1768 flyttede til gaarden. Han gav den efter sin hustru navnet Sellesborg, som den bærer den dag i dag. Michella og Ottilia var navne, der bragtes til Bornholm fra Aalborg 1722 med kommandant og amtmand Niels Wests frue, Michella Ottilia, født Klein. Navnet Michella vandt hurtig udbredelse paa Bornholm og blev i daglig tale afkortet til Selle. — H. W. HARBOU i: *Dansk biografisk Lexikon*. XVIII. S. 435—36. — M. K. ZAHRTMANN: *Skriftlig meddelelse*.

S. 36 l. 1 fr. o.

insania?] HOR. *Od.*, lib. III, ode IV 5—6:

Auditis? an me ludit amabilis

Insania? audire et videor pios

Errare per lucos, amoenae.

Quos et aquae subeunt, et aurae.

S. 36 l. 9 fr. o.

Bassong] „Basson (fr.) = en Dulcian (it. dolciano)”. — „Et stort og langt blæsende Instrument, som er af Træ, med et Messingrør i Form af et Latinsk S, hvorpaa almindeligst blæses Bas”. — *Videnskabernes Selskabs Ordbog*. I. København 1793. S. 262 og 650.

S. 36 l. 8 fr. n.

diebus] HOR. *Ars poet.* 232:

Ut festis matrona moveri jussa diebus

Intererit Satyris paulum pudibunda protervis.

S. 41 l. II fr. n.

Farbroder] Oluf Andersen Borrebye (se s. VII) fødtes 31/3 1737 (Wiberg, *Op. cit.*, har fejlagtig 1717) og blev, da hans fader vistnok paa det tidspunkt var død, i oktober 1749 sendt i Slagelse skole, hvor han holdtes af amtmand, kammerherre V. Bierregaard og sine foran (s. VII) nævnte to ældre brødre. Han blev student fra Slagelse 1757, var alumne paa Elers' Kollegium 1762—66, tog teologisk eksamen 9/6 1760 med laud. og studerede derefter matematik, fysik og astronomi,

blev magister 1765 og var endnu i tvivl om, hvilken vej han vilde følge, men blev dog 18/10 samme aar sognepræst i Nylarsker. Fra 26/11 1772 til sin død 1/12 1791 var han præst i Vestermarie. Han var en lærd og dygtig mand, god astronom, velgørende og stifter af det Borrebyeske legat. 28 januar 1788 stiftede han det patriotiske Selskab. Han blev af sin samtid anset for den eneste præst paa Bornholm, der paa den tid kunde mane; en afdød præst, der ofte viste sig i præstegaarden, havde han under stor anstrengelse faaet bugt med. — 23/6 1766 ægtede han Helene Cecilie Horrebow (født i København 6/8 1737, død sammesteds 15/2 1819, datter af professor i matematik og astronomi Peder Nielsen Horrebow og Anna Margrethe Rossing, og søster til den s. IX nævnte professor Christian Horrebow). — R. NYERUP og I. E. KRAFT: *Op. cit.* S. 82. — NIELS CHRISTIAN ØST: *Materialier til et dansk biographisk-literarisk Lexicon*. Kjøbenhavn 1835. Sp. 846. — F. E. HUNDRUP: *Biographiske Efterretninger om de fra Slagelse lærde Skole til Universitetet dimitterede Disciple*. Roskilde 1862 (skoleprogram). S. 60. — WIBERG: *Op. cit.* II. S. 387. — R. R. VESTERGAARD: *Bidrag til Elers' Collegiums Historie*. Kjøbenhavn 1891. S. 165. — M. K. ZAHRTMANN: *Op. cit.* S. 75. — H. EHRENCRON-MÜLLER: *Forfatterlexikon*. I. København 1924. S. 532—33. — M. K. ZAHRTMANN: *Skriftlig meddelelse. — Protokol over Disciplene i Slagelse lærde Skole 1756—92*. S. 9 (MS. i Landsarkivet). — Sjællands Bisparkiv: *Vitæ candidatorum 1765—82*. S. 28—30 (MS. i Landsarkivet). — *Elers' Kollegiums Protokol* (MS. Elers' Kollegium).

S. 41 l. 10 fr. n.

Karmvogn] Karmavaun, en gammeldags vogn, som brugtes endnu i de første decennier af det 19. aarhundrede. Dens fading, karm, var dannet af flettede vidjer. Bagstykket af fadingen var højt, det bagerste sæde altsaa ogsaa. Den brugtes kun til stads af de fornemmere bønder. — J. C. S. ESPERSEN: *Bornholmsk Ordbog*. København 1908. S. 161—62.

S. 42 l. 5 fr. o.

Sancho] MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA: *El ingenioso hidalgo Don Quixote de la Mancha*. P. I, cap. 20. I Charlotta Dorothea Biehls oversættelse, København 1776—77, bind I, s. 186—87.

S. 44 l. 11—10 fr. o.

Rønne latinske Skole] Se: M. K. ZAHRTMANN: *Op. cit.*, især s. 75.

S. 46 l. 13 fr. o.

pecus] HOR. *Epist.*, lib. I, ep. XIX, 19—20.

O imitatores, servum pecus, ut mihi saepe
Bilem, saepe jocum, vestri movere tumultus!

S. 48 l. 3 fr. o.

Bryst-Krampe] „Betegnelse for forsk. trykkende ell. smertefulde fornemmelser i brystet”. — *Ordbog over det danske sprog*. II. København 1920. Sp. 1280.

S. 48 l. 16 fr. o.

Aaskau] Urban Bruun Aaskow (1742—1806) fødtes i Brønshøj som søn af præst Hieronymus Larsen Aaskow, blev student 1758 fra Herlufsholm, tog medicinsk eksamen 1766 og var medicinsk kandidat ved Frederiks Hospital 1767—69. Han var skibslæge paa togtet til Algier 1770 og blev admiralitetsmedikus samme aar og dr. med. 1774, derefter livlæge, medlem af forskellige kommissioner, af direktionen for Frederiks Hospital og etatsraad. — KRISTIAN CARØE: *Den danske Lægestand: I. Doktorer og Licentiater 1479—1788*. København og Kristiania 1909. S. 1—2. Og *V (supplementbind)* 1922. S. (29). — H. EHRENCRON-MÜLLER: *Forfatterlexikon*. I. København 1924. S. 25—27.

S. 48 l. 17 fr. o.

Jourdan] Jacob August Jordan (1759—1807) fødtes i Trondhjem, tog kirurgisk eksamen i København 1789, blev læge ved Tugthuset paa Christianshavn 1794 og distriktslæge i København 1796. — KRISTIAN CARØE: *Den danske Lægestand: III. Læger og Kirurger 1786—1838*.

København og Kristiania 1905. S. 103. Og *V (supplementbind)* 1922. S. 80.

S. 49 l. 15 fr. n.

Landkadet] Se s. 14 og note til s. 14 l. 3 fr. o.

S. 50 l. 11 fr. o.

to af mine... Disciple] Knud Michael Sonne, søn af købmand Herman Magnus Sonne i Neksø, og Carl Ludvig Rogert, søn af landsdommer Ditlev Ludvig Rogert paa Tornbygaard i Klemensker, druknede 22. august 1789. — M. K. ZAHRTMANN: *Op. cit.* S. 86.

S. 52 l. 2—3 fr. o.

Mad. Krygers Sø[n] Se noten til s. 6 l. 4—3 fr. n.

S. 52 l. 7 fr. o.

Klosteret] Den af Christian III grundlagte studenterbespisning udvidedes i meget betydelig grad af Frederik II i 1569, da han stiftede Kommunitetet til 100 studenters daglige, gratis bespisning. Til en begyndelse foregik denne i Helligaandsklosterets refektorium (nuv: Kommunens Kresbibliotek); deraf betegnelsen „Klosteret“ for Kommunitetet. Klosterbespisningen ophævedes 1736. Fra 1777 maatte kommunitetsalumnerne daglig fra 11 til 12¹/₄ være til stede ved øvelser under dekanernes forsæde i den fløj af Universitetet, der ligger ud mod Nørregade. Disse øvelser ophørte som følge af Københavns brand i 1795. — C. E. F. REINHARDT: *Kommunitetet og Regentsen*. Kjøbenhavn 1862 (særtryk af *Historisk Tidsskrift*, 3. række, 3. bind), især s. 17 ff., 272 ff. og 292 ff.

VILHELM MAAR.

